

Module WP II Master Thesis

Opleiding: Bestuurskunde
Student: G. Roelofs | 488058
Eerste begeleider: mr. dr. J.A. van Ast
Tweede begeleider: dr. R.F.I. Moody
Datum: 26-11-2019

Een onderzoek naar de relatie tussen media-tendentie, samenwerking & vertrouwen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting	3
Voorwoord	4
Context	5
Context	5
Actoren	5
Het Rijksvastgoedbedrijf	5
De organisatie	6
Publiek-private samenwerking (PPS)	6
DBFMO	7
Overzicht DBFMO-contracten	7
1. Introductie	9
1.1 Aanleiding & probleemstelling	9
1.2 Doelstelling	10
1.3 Hoofd- en deelvragen	10
1.4 Perceptie-onderzoek	10
1.5 Wetenschappelijke relevantie	11
1.6 Leeswijzer & opbouw onderzoek	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Governance Netwerken	13
2.2 Percepties	14
Shared understanding	14
2.3 Framing	15
Reframing & frame alignment	15
Interactieve framing binnen samenwerking	16
2.4 Media-tendentie	17
Message system analysis (MSA)	18
Cultivation theory	18
2.5 Samenwerking	19
Institutional design	20
Stimulans om deel te nemen	20
Face-to-Face Dialogue	21
Deelname aan het proces	21
Gedeelde visie	21
Shared understanding	22
Opbouwen van vertrouwen	22
2.6 Vertrouwen	22
Investing in relaties & verlaging transactiekosten	23

Innovatie	23
2.7 Hypothesen	23
2.8 Conceptueel model	25
3. Onderzoeksmethoden	26
3.1 operationalisering concepten	26
Media-tendentie	26
Samenwerking	26
Vertrouwen	26
3.2 Methode	28
Respons	29
Steekproefgrootte	29
3.3 Validiteit	29
Interne validiteit	29
Externe validiteit	30
Beperkingen	30
4. Resultaten	31
4.1 Interne consistentie	31
Interne consistentie media-tendentie	31
Interne consistentie samenwerking	32
Interne consistentie vertrouwen	33
Factoranalyse	34
4.2 Statistische aannames	35
Lineair verband media-tendentie en samenwerking	35
Homoscedasticiteit	35
Lineair verband media-tendentie en vertrouwen	37
Homoscedasticiteit	37
Multicollineariteit	38
4.3 Regressieanalyse	38
Regressieanalyse media-tendentie en samenwerking	38
Regressieanalyse media-tendentie en vertrouwen	39
5. Conclusie	41
5.1 Conclusie	41
5.2 Aanbevelingen	44
6. Reflectie	46
Literatuur	49
Bijlagen	53

Na jarenlang intensief lobbywerk van het Rijk voor het uitrollen van de DBFMO-contractvorm verschijnen er in de media steeds vaker projecten voor het voetlicht, waarbij al dan niet vermeende nadelen van deze contractvorm zichtbaar worden (Cobouw, 2018). DBFMO staat voor design, build, finance, maintain en operate. Binnen het onderzoek staan 15 DBFMO-contracten centraal, waarbij door drie verschillende actoren wordt samengewerkt, te noemen: Het Rijksvastgoedbedrijf, een marktpartij en een facilitaire dienstverlener. Bij DBFMO worden ontwikkeling, bouw, financiering, onderhoud en facilitaire dienstverlening in combinatie uitbesteed aan 1 private partij. Met DBFMO kunnen opdrachtgever en opdrachtnemer kosten besparen doordat de verschillende fasen van het project beter op elkaar worden afgestemd. Door de krachten in een goede samenwerking te bundelen wordt niet alleen gezorgd voor een kostenbesparing, maar ook voor meer kwaliteit voor de eindgebruiker. Omtrent DBFMO-contract Rijnstraat 8 zijn de afgelopen jaren veel negatieve berichten in de media verschenen, dit gaf aanleiding tot verder onderzoek. Dit onderzoek legt de verbinding tussen de concepten media-tendentie, samenwerking en vertrouwen. De concepten zijn geoperationaliseerd en verwerkt in een survey. De survey is uitgezet onder ruim 66 actoren die met elkaar samenwerken in het actorennetwerk.

De onderzoeksresultaten laten duidelijk zien dat er sprake is van de invloed van media-tendentie op samenwerking en vertrouwen. Hier geldt dan ook: hoe negatiever de gepercipieerde media-tendentie, hoe slechter de gepercipieerde samenwerking en hoe minder gepercipieerd vertrouwen. Uit de gegevens wordt dus 38,2% van de variantie in media-tendentie verklaard door samenwerking en 32,8% van de variantie in media-tendentie door vertrouwen.

In de aanbevelingen wordt ingegaan op hoe er bewustwording kan worden gecreëerd in het actorennetwerk ten aanzien van het feit dat negatieve media-tendentie effect heeft op samenwerking en vertrouwen. Ook wordt ingegaan op hoe de vraagstelling in de survey een volgende keer kan worden aangepast, en hoe het onderzoek kwalitatief zou kunnen worden aangevuld en voor meer verdieping zou kunnen zorgen.

De Master Thesis die hier voor u ligt vormt de afronding van de Master Avondprogramma Bestuurskunde, aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het was mij een waar genoegen om deel te mogen nemen aan de Master en ter afsluiting een kwantitatief onderzoek te mogen doen. Het doen van onderzoek, alsmede het uitwerken van de resultaten waren een zeer uitdagende bezigheid waar ik veel van heb geleerd.

Mede de begeleiding die ik heb gekregen heeft ervoor gezorgd dat ik het onderzoek naar tevredenheid heb kunnen voltooien. Allereerst wil ik mijn begeleiders nadrukkelijk bedanken. Mijn eerste begeleider mr. dr. Jacko van Ast die vanaf de start betrokken is geweest voor de begeleiding en duwtjes in de goede richting, en het vertrouwen waar ik dat soms erg goed kon gebruiken. Dr. Rebecca Moody, wil ik speciaal danken voor de efficiënte input op de survey vragen, het beantwoorden van vragen over het statistische deel van dit onderzoek en de constructieve feedback op de conceptversie. Het Rijksvastgoedbedrijf voor de mogelijkheid om het onderzoek te mogen doen en de medewerking te kunnen verlenen voor het afnemen van de survey, in het bijzonder Melcher De Bosch Kemper en Loek Houtepen voor de begeleiding vanuit het Rijksvastgoedbedrijf. Ook de actoren binnen de DBFMO-contracten die de survey hebben ingevuld wil ik nadrukkelijk bedanken. Zonder hun input had ik geen analyse kunnen doen.

En tot slot, mijn partner Jeroen van Winden voor de onvoorwaardelijke steun, het meelesen en waar nodig kritisch meedenken. Maar vooral het optimisme en pushen als ik het niet meer kon opbrengen om weer aan de slag te gaan.

Veel leesplezier.

Grace Roelofs

Rotterdam november 2019

Context

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op de onderzoek context van dit onderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd bij Het Rijksvastgoedbedrijf, te Den Haag.

Context

Hieronder wordt kort toegelicht welke actoren in het actorennetwerk samenwerken, wordt een toelichting gegeven op het begrip DBFMO en welke DBFMO-contracten er zijn.

Actoren

Dit onderzoek wordt uitgevoerd binnen het actorennetwerk van de DMFMO-contracten van het Rijksvastgoedbedrijf te Den Haag. Binnen DBFMO-contracten wordt door drie verschillende actoren samengewerkt, te noemen: Het Rijksvastgoedbedrijf, een marktpartij en een facilitaire dienstverlener. Hieronder wordt uitgelegd wat de verantwoordelijkheden van het Rijksvastgoedbedrijf zijn en welke DBFMO-contracten centraal komen te staan in het onderzoek.

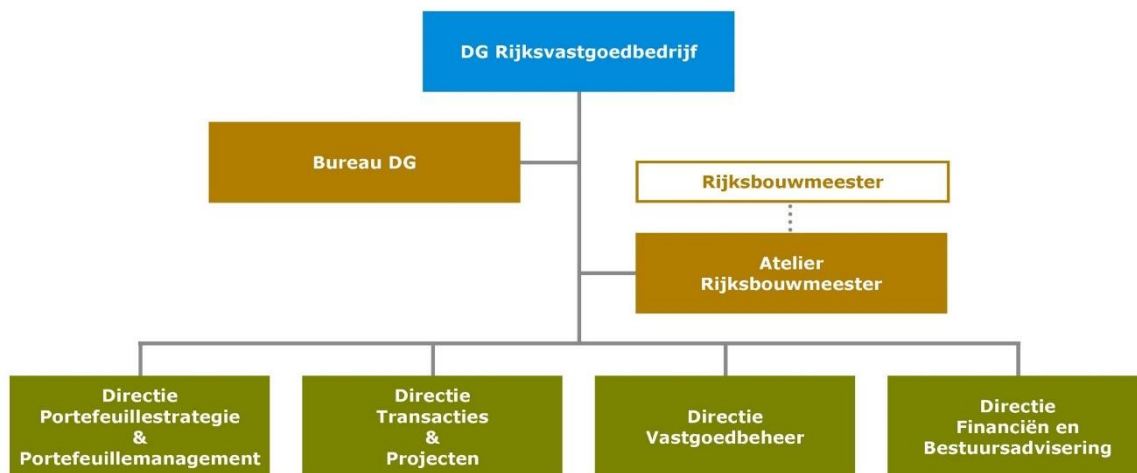
Het Rijksvastgoedbedrijf

Het Rijksvastgoedbedrijf zet vastgoed in voor de realisatie van rijksoverheidsdoelen. In samenwerking met, en met oog voor, de omgeving. Het RVB houdt zich bezig met het beheer en de instandhouding van de grootste en meest diverse vastgoedportefeuille van Nederland voor ambtenaren, de krijgsmacht, rechters, gedetineerden, kunst en de koning. De portefeuille van het Rijksvastgoedbedrijf bestaat onder andere uit gevangenis, rechtbanken, kazernes, vliegvelden, defensie terreinen, ministeries, havens, belastingkantoren, monumenten, musea en paleizen (Rijksvastgoedbedrijf, 2012).

Portefeuille & personeel in cijfers (2018)

- 12 miljoen m² bvo gebouwen
Rijk en Defensie
- 89.374 ha aan grond
- 2.162 medewerkers (2.070 fte)

De organisatie

Het Rijkvastgoedbedrijf werkt veel samen met gemeenten, provincies, waterschappen en commerciële partijen uit de bouw - en vastgoed wereld. Het vastgoed dat zij beheren vereist vaak maatwerk. Door hun ervaring is het Rijkvastgoedbedrijf specialist in het omgaan met bijzonder vastgoed. Bij het her-ontwikkelen, bouwen en beheren van vastgoed werken zij samen met marktpartijen zoals architecten en bouwbedrijven. Als overheid hebben zij een voorbeeldfunctie als het gaat om transparante aanbestedingen. Het RVB is een professionele opdrachtgever die zowel innovatief als kostenbewust opereert. Er is daarom steeds vaker sprake van geïntegreerde contracten (Rijkvastgoedbedrijf, 2012).

Publiek-private samenwerking (PPS)

Bij grote projecten kiest het Rijkvastgoedbedrijf voor publiek-private samenwerking (PPS). PPS bundelt verschillende fasen van een project tot 1 aanbesteding en 1 contract. Zij werken voor langere tijd samen met de opdrachtnemer. Bijvoorbeeld voor ontwikkeling, bouw, beheer en onderhoud van een kantoorgebouw. De opdrachtnemer krijgt betaald op basis van geleverde prestaties (Rijkvastgoedbedrijf, 2012).

DBFMO

Het Rijksvastgoedbedrijf maakt het meest gebruik van DBFMO bij geïntegreerde contracten. Bij DBFMO (design, build, finance, maintain en operate) besteden zij ontwikkeling, bouw, financiering, onderhoud en facilitaire dienstverlening in combinatie uit aan 1 private partij.

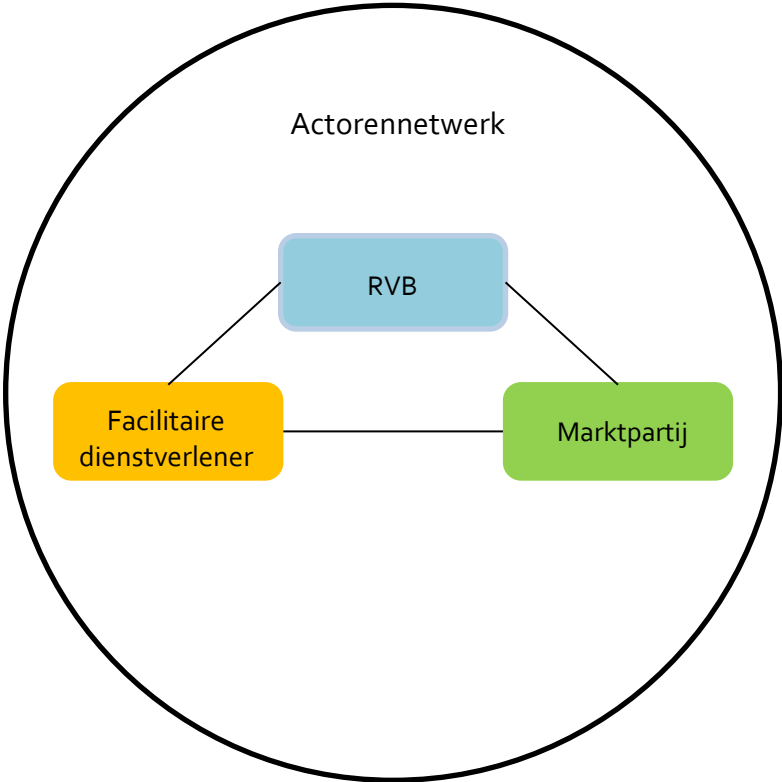
Met DBFMO kunnen opdrachtgever en opdrachtnemer kosten besparen doordat de verschillende fasen van het project beter op elkaar zijn afgestemd. Die afstemming bevordert ook de kwaliteit van de huisvesting en duurzaamheid van het gebruik (Rijksvastgoedbedrijf, 2012).

Overzicht DBFMO-contracten

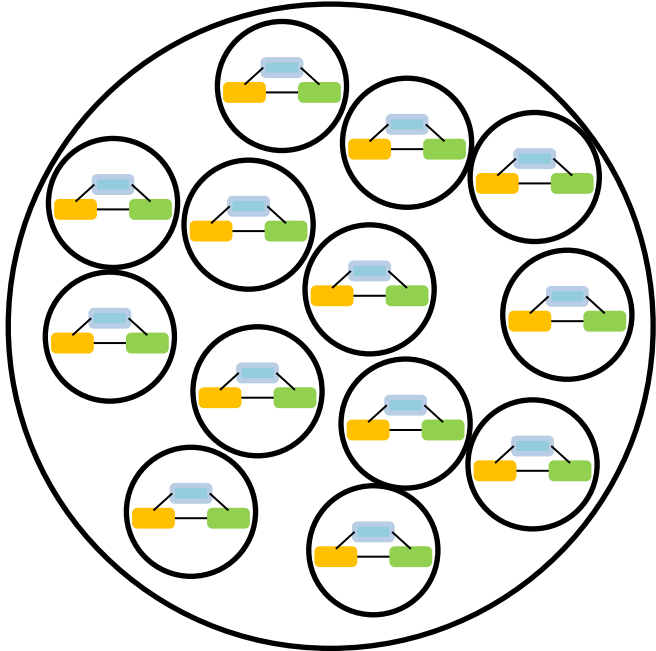
1. Nieuwe huisvesting RIVM (in uitvoering)	Utrecht
2. Rechtbank Amsterdam (in uitvoering)	Amsterdam
3. Nieuwe Huisvesting Rechterlijke Organisatie Breda	Breda
4. Vernieuwing Rijnstraat 8	Den Haag
5. Bezuidenhoutseweg 30	Den Haag
6. Penitentiare Inrichting Zaanstad	Zaanstad
7. Rijkskantoor De Knoop	Utrecht
8. Nationaal Militair Museum (Defensie)	Soesterberg
9. Nieuwbouw Hoge Raad der Nederlanden	Den Haag
10. Kromhoutkazerne (Defensie)	Utrecht
11. Justitieel Complex Schiphol	Schiphol
12. Belastingdienst	Doetinchem
13. Detentiecentrum Rotterdam	Rotterdam
14. DUO / Belastingdienst	Groningen
15. Korte Voorhout 7	Den Haag

Het Rijksvastgoedbedrijf heeft, zoals in bovenstaand overzicht te zien is, 15 DBFMO-contracten in portefeuille. De onderzoekspopulatie in dit onderzoek bestaat uit ongeveer 5 personen per DBFMO-contract. De contracten in uitvoering zijn buiten beschouwing gelaten. De onderzoekspopulatie zou dan ongeveer uit 65 personen bestaan. Onderstaand een visuele weergave van het actorennetwerk en de onderzoekspopulatie welke centraal staan in dit onderzoek.

DBFMO-contract

Doelgroep populatie

1. Introductie

In paragraaf 1.1 wordt ingegaan op de aanleiding & probleemstelling. In paragraaf 1.2 wordt de doelstelling van het onderzoek beschreven. In paragraaf 1.3 staan de hoofd- en deelvragen. In paragraaf 1.4 wordt kort het begrip perceptieonderzoek toegelicht. In paragraaf 1.5 wordt de wetenschappelijke relevantie beschreven. Ter afsluiting staat in paragraaf 1.6 de leeswijzer van het onderzoek.

1.1 Aanleiding & probleemstelling

"In Haags horrordepartement barsten nu ook de ramen", kopt de Volkskrant (2019) over DBFMO-contract Rijnstraat 8. In de media wordt veelal aandacht besteed aan negatieve situaties, waarbij sprake is of kan zijn van DBFMO. Echter blijven successen vaak onderbelicht. Zo is een DBFMO-contract zoals Rijnstraat 8, onderhevig geweest aan negatieve publiciteit in de media. In de theorie van Gerbner & Gross (1976) worden mediaberichten geanalyseerd op basis 4 indicatoren, waaronder het waardeoordeel (tendentie) van media in berichtgeving. Bij DBFMO-contracten zoals Rijkskantoor de Knoop en Nationaal Militair Museum is erg gestuurd op samenwerking, omdat in beide contracten de samenwerking een belangrijk criterium geweest is tijdens de aanbestedingsfase. Belangrijke reden die hier aan ten grondslag ligt is het feit dat een DBFMO-contract een looptijd heeft van minimaal twintig jaar. Tijdens de realisatie en exploitatiefase van bovengenoemde contracten is er nauw samengewerkt tussen de verschillende actoren. Het was voor het eerst dat in een PPS-aanbesteding dienstverlening en samenwerking zo zwaar hebben meegewogen. Zowel de kennis van bouwen, het onderhoud en dienstverlening hebben geresulteerd in meer kwaliteit voor de gebruikers (Rijksvastgoedbedrijf, 2017). In 2017 verscheen de marktvisie van het Rijksvastgoedbedrijf met de naam 'Samenwerken door vertrouwen'. Mede omdat er steeds meer wantrouwen is ontstaan in de sector, waardoor partijen onderling een slopende concurrentiestrijd met elkaar aangingen, is vanuit Het Rijksvastgoedbedrijf de wens uitgesproken om onderzoek te doen naar de relatie tussen, al dan niet wenselijke, publiciteit in de media en samenwerking en vertrouwen. Om goed te kunnen bepalen of er sprake is van een correlatie, wordt er kwantitatief onderzoek gedaan

waarbij er hypothesen getoetst worden binnen het actorennetwerk van de DBFMO-contracten. DBFMO-contracten betreffen contracten met een looptijd van minimaal 20 jaar, waarbij er sprake is van een samenwerking tussen Het Rijksvastgoedbedrijf, een marktpartij en een facilitaire dienstverlener.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is theorie met betrekking tot media-tendentie, vertrouwen en samenwerking toetsen. Om dit doel te bereiken wordt er met behulp van een aantal hypothesen getoetst of er een verband is tussen media-tendentie en de invloed daarvan op vertrouwen en samenwerking, tussen actoren die binnen de DBFMO-contracten samenwerken. De hypothesen worden getoetst door het afnemen van een survey in het actorennetwerk dat samenwerkt binnen DBFMO-contracten.

1.3 Hoofd- en deelvragen

Welke invloed heeft media-tendentie op samenwerking en vertrouwen in het actorennetwerk rondom DBFMO-contracten van Het Rijksvastgoedbedrijf?

- Welke actoren spelen een rol in de DBFMO-contracten en hoe werken ze samen?
- Wat wordt hier verstaan onder media-tendentie?
- Wat wordt er hier verstaan onder samenwerking?
- Wat wordt er hier verstaan onder vertrouwen?
- Welke relatie kan worden waargenomen tussen media-tendentie én vertrouwen en samenwerking?

1.4 Perceptie-onderzoek

Het onderzoek betreft een perceptie-onderzoek, waarbij de respondenten worden bevroegd op hun mening ten aanzien van de media-tendentie in relatie tot samenwerking en vertrouwen.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Binnen de bestuurskunde is veel aandacht voor governance netwerken, als ook, de samenwerking in deze netwerken. Er is een tendens aan te merken waarbij er sprake is van een toename van complexe vraagstukken die niet door één actor kan worden opgelost (Van Meerkerk & Edelenbos, 2014). Deze vraagstukken behoeven een integrale en holistische aanpak. Door de relatie tussen media-tendentie, vertrouwen en samenwerking te onderzoeken wordt gepoogd een bijdrage te leveren aan de bestaande wetenschappelijke kennis. Wanneer blijkt dat media-tendentie een negatieve invloed heeft op vertrouwen en samenwerking kan dat een uitkomst zijn die voor andere organisaties en sectoren interessant kan zijn. Berichtgeving in de media kan namelijk effectieve en efficiënte besluitvormingsprocessen in netwerken verstoren, omdat logica van gecommercialiseerde nieuwsmedia en de logica van netwerk governance lastig met elkaar zijn te verenigen (Korthagen & Klijn, 2014).

1.6 Leeswijzer & opbouw onderzoek

In het theoretisch kader zal eerst een omschrijving worden gegeven van governance netwerken. Vervolgens wordt ingegaan op de begrippen, keying, framing en interactieve framing binnen samenwerkingen. In het verlengde hiervan zal het begrip perceptie nader worden toegelicht. Vervolgens wordt er een toelichting gegeven op het begrip media-tendentie en als onderdeel daarvan op de cultivation theory en message system analysis. Er zal toegelicht worden wat belangrijke elementen binnen een samenwerking inhouden, zoals institutional design, deelname aan het proces, stimulans om deel te nemen, opbouwen van vertrouwen, face-to-face dialogue en het hebben van een gedeelde visie. Er wordt een toelichting gegeven op de voorwaarden en gevolgen van vertrouwen, te noemen investering in relaties, verlaging transactiekosten en innovatie. Vervolgens worden er op basis van de omschreven literatuur een aantal hypothesen geformuleerd die in het daadwerkelijke onderzoek zullen worden bevestigd of weerlegd. Op basis van de literatuur en de hypothesen wordt een conceptueel model opgesteld. In het onderzoeksdesign worden de begrippen uit

de literatuur en het conceptueel model geoperationaliseerd en wordt uitgelegd welke onderzoeksmethode er zal worden gebruikt. De kenmerken van de steekproef en respons zullen worden toegelicht, als ook de validiteit en beperkingen van de onderzoeksmethode. In hoofdstuk vier worden de resultaten van de data van het onderzoek besproken, waarbij de Cronbach's Alpha, correlatie en regressie analyse specifiek worden toegelicht. Vervolgens zal er een conclusie worden gegeven en aanbevelingen worden gedaan. Het onderzoek wordt afgesloten met een persoonlijke reflectie.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt eerst ingegaan op de begrippen governance netwerken, perceptie, keying, framing en interactieve framing binnen samenwerkingen. In het verlengde hiervan zal het begrip media-tendentie worden beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de, al dan niet succesvolle elementen, van een samenwerking. Tot slot zal er een toelichting gegeven worden op de voorwaarden en gevolgen van vertrouwen, te noemen investering in relaties, verlaging transactiekosten en innovatie.

2.1 Governance Netwerken

Om voor een complex beleidsproblemen een oplossing te kunnen bieden, werkt de overheid steeds vaker in governance netwerken. Governance netwerken worden gedefinieerd als "min of meer stabiele patronen van sociale relaties tussen van elkaar afhankelijke actoren bij een beleidsproblemen" (Klijn & Koppenjan, 2016 p. 11). Er is in deze netwerken sprake van een horizontale relatie tussen organisaties en de overheid (Klijn & Koppenjan, 2016). Een governance netwerk bestaat uit minimaal drie autonome organisaties, die samenwerken om een collectief doel te bereiken (Provan & Kenis, 2007).

De samenwerking in governance netwerken kan tot stand komen tussen overheidsorganisatie, private partijen, burgers en adviesorganen (Klijn & Koppenjan, 2016). Door kennis, vaardigheden en middelen in governance netwerken te bundelen worden complexe vraagstukken opgelost, maar ontstaat er tevens grote wederzijdse afhankelijkheid (Meerkerk & Edelenbos, 2014). Met alleen de aanwezigheid van actoren in de governance netwerken kunnen specifieke problemen niet worden opgelost, en het is van essentieel belang dat er sprake is van een verbinding tussen actoren.

De organisaties in governance netwerken zijn vaak onvoldoende op de hoogte van elkaars taken. Dit fenomeen wordt institutionele fragmentatie genoemd, wat zorgt voor specialisatie en efficiëntie, maar tegelijkertijd ook zorgt ook voor complexiteit van vraagstukken die nog geen eenduidige aanpak kennen (Provan & Kenis, 2007).

Governance netwerken zijn niet wettelijk gebonden aan autoriteitsrelaties en opereren vanuit gevarieerde en institutionele organisaties. Dat zorgt ervoor dat interactie in deze

governance netwerken complex is. Er zijn namelijk actoren vanuit verschillende disciplines vertegenwoordigd, die allemaal relatief autonoom zijn en andere percepties hebben op de beleidsproblemen en oplossingen (Korthagen & Klijn, 2004). Hierdoor kunnen zij het fundamenteel met elkaar oneens zijn over beleidsproblemen en mogelijke oplossingen daarvan. Hieronder wordt nader toegelicht wat percepties zijn en hoe deze van invloed zijn op de samenwerking in governance netwerken.

2.2 Percepties

Binnen governance netwerken waarin wordt gewerkt aan de aanpak van complexe problemen, zijn vaak veel actoren vanuit verschillende disciplines betrokken. Dat maakt dat de samenwerking waardevol en tegelijkertijd complex, omdat deze actoren allemaal een andere perceptie op het probleem en de mogelijke oplossing hebben (Klijn & Koppenjan, 2016). Een perceptie is volgens Klijn & Koppenjan (2016) een manier om naar een probleemsituatie te kijken en deze te definiëren. Een perceptie is altijd subjectief, omdat het gebaseerd is op genoten onderwijs, het eigen referentiekader, de eerdere ervaringen en de sociale omgeving van de actor (Klijn & Koppenjan, 2016). Door Klijn & Koppenjan (2016) worden percepties ook wel getypeerd als kernaspecten van geloofssystemen, waardoor er coalities tussen actoren ontstaan. Het is erg lastig om een perceptie van een actor te veranderen, omdat de wijze waarop actoren tegen problemen en mogelijke oplossingen aankijken, samenhangt met de identiteit van de actor en deze gestoeld zijn op een grotere set van percepties, overtuigingen en ideeën (Klijn & Koppenjan, 2016).

Shared understanding

De verschillende percepties op een probleem zorgen voor discussie en een wisselwerking van argumenten in het actoren netwerk. Deze interactie is nodig om individuele en gezamenlijke percepties te bundelen en uiteindelijk tot gedeeld begrip te komen, binnen de literatuur ook wel shared understanding genoemd. Onder shared understanding vallen een duidelijke missie, een gedeelde probleemdefinitie en waarden (Ansell & Gash, 2007). Vaak proberen actoren in het netwerk in grote mate de eigen perceptie te laten domineren. Dat kan tot gevolg hebben dat er geen consensus wordt bereikt en er een substantieve impasse ontstaat (Klijn & Koppenjan, 2016).

2.3 Framing

De perceptie van actoren veranderen is enkel mogelijk door nieuwe informatie, frame reflection en reframing. Met framen wordt een complexe realiteit geïnterpreteerd, geselecteerd en geduid (Klijn & Koppenjan, 2016). Binnen een frame wordt een aspect of bijzonderheid, van een bepaald onderwerp, benadrukt om het saillant te maken (Vreese, 2005). Het doel van framen is dat andere actoren in het netwerk overtuigd raken van een bepaald standpunt en dat zij zich kunnen identificeren met het probleem. Het aanhangen van een bepaald frame door actoren is in veel gevallen het gevolg van een verbinding die wordt gelegd met ideeën, waarden en normatieve overtuigingen van individuen. Framing draagt bij aan een gedeeld gevoel van urgentie om het probleem op de agenda te krijgen, ook wel agendasetting genoemd (Klijn & Koppenjan, 2016). Om framen mogelijk te maken is het allereerst van belang dat onderlinge verhoudingen tussen de actoren in beeld worden gebracht. Als duidelijk is hoe de rollen zijn verdeeld en de onderlinge verhoudingen liggen, is het mogelijk een analyse te doen van hoe alle actoren tegen het probleem aankijken en vervolgens andere actoren te overtuigen. Met behulp van 'framing' vertellen actoren een verhaal waar anderen zich mee kunnen identificeren (Klijn & Koppenjan, 2016). Dit verhaal kan kracht worden bijgezet middels 'storytelling', waarbij gebruik wordt gemaakt van feiten, dramatisering, personalisering en expertise.

Reframing & frame alignment

Het doel van framen is ervoor zorgen dat andere actoren overtuigd raken van een standpunt (Klijn & Koppenjan, 2016). Dat is een ingewikkelde aangelegenheid, omdat er zoveel percepties op het probleem zijn. Het doelbewust veranderen van een bestaand frame in een nieuw frame, wordt reframing genoemd (Klijn & Koppenjan, 2016). Om dit te bewerkstelligen, kunnen beelden en verhalen worden gebruikt die het nieuwe frame vormgeven.

Bij Frame alignment verbinden actoren individuele percepties aan gezamenlijke percepties om een oplossing te vinden (Klijn & Koppenjan, 2016). Het bestaande frame verandert dan in een nieuw frame, door het resonerende karakter van de elementen binnen het frame. Een frame kan tevens dienen als katalysator binnen een communicatieproces, wat uiteindelijk kan zorgen voor een verandering of verbinding met andere bestaande frames. Indien een

frame niet resonerend van aard is en geen overeenkomst heeft met bestaande frames die een interpretatief karakter hebben, moet het frame in zijn totaliteit worden veranderd.

Interactieve framing binnen samenwerking

Met interactieve framing wordt ervoor gezorgd dat een gebeurtenis een gemeenschappelijke betekenis krijgt (Herzele & Aarts, 2012). Deze frames worden ook wel cognitieve frames genoemd en kunnen worden gezien als elementen die ervoor zorgen dat er legitimiteit bereikt wordt met betrekking tot de koers voor gemeenschappelijke doelen (Herzele & Aarts, 2012). Het selecteren, benoemen en ordenen van elementen die relevant zijn bij een specifieke situatie resulteren in meer onderling begrip in een samenwerking (Herzele & Aarts, 2012). Het creëren van een gezamenlijke context met behulp van tools, technologie en standaarden zorgt ervoor dat de samenwerking gestalte krijgt (Latour, 1987).

In complexe samenwerkingsverbanden hebben actoren in het netwerk te maken met uiteenlopende referentiekaders. Inherent hebben actoren verschillende manieren waarop zij zich in gesprekken uitdrukken. Aarts & Van Woerkum (2006) omschrijven dat het herkennen van deze mentale modellen waarmee de werkelijkheid wordt geduid, erg waardevol is. Dit fenomeen wordt ook wel discursieve strategie genoemd (Potter & Wetherell, 1987). Frames ontstaan door deze discursieve strategieën en de interactie tussen actoren. Deze bewustwording resulteert in frame alignment, waardoor personen de eigen identiteit, belangen en kansen in een bredere context plaatsen. Het gezamenlijke frame dat is ontstaan, heeft invloed op frames van de eigen organisatie en het frame waarin de doelen van de samenwerking zijn verenigd. Volgens Pearce & Littlejohn (1997) geeft interactieve framing gestalte aan grensverkeer tussen organisaties en personen en een waardering aan onderlinge verschillen.

Framing, reframing en frame alignment in het actorennetwerk leidt tot nieuwe inzichten en betekenissen en er wordt binnen de samenwerking onderhandeld over welke frames relevant zijn. De onderhandeling zorgt ervoor dat actoren elkaars gevoeligheden en voorkeuren beter kunnen aanvoelen (Goffman, 1974). Framing vindt niet alleen plaats in interactie tussen actoren in een governance netwerk. De wijze waarop berichtgeving in de media wordt

geframed, is ook van invloed op governance netwerken. Hieronder wordt nader ingegaan op mediatendentie.

2.4 Media-tendentie

De rol van politieke actoren in governance netwerken heeft al veel wetenschappelijke aandacht gekregen in de bestuurskunde. Er is in mindere mate aandacht besteed aan de impact van nieuwsmedia, media logica en gemediatiseerde politiek op governance netwerken (Korthagen & Klijn, 2014). De literatuur over governance, en de literatuur over mediatisering en gemediatiseerde politiek verschillen sterk van elkaar. Ook al is er sprake van een duidelijke wisselwerking tussen governance en mediatisering (van politiek) in de praktijk (Korthagen & Klein, 2014). Uit de literatuur blijkt dat media logica een significante uitwerking heeft op de maatschappij wanneer institutionele logica, zoals politieke logica, door medialogica wordt overruled (Korthagen & Klijn, 2014). Medialogica is een verzameling van wetmatigheden en ongeschreven regels, waardoor zowel mediaproductent als mediaconsument worden beïnvloedt (Van Beek, Rouw & Schillemans, 2016).

Korthagen & Klijn (2014), beschrijven in de resultaten van hun onderzoek dat commercieel nieuws en gemediatiseerde politiek een negatief effect hebben op vertrouwen tussen actoren in een netwerk. Berichtgeving in de media kan effectieve en efficiënte besluitvormingsprocessen in netwerken verstoren, omdat logica van gecommmercialiseerde nieuwsmedia en de logica van netwerk governance lastig met elkaar te verenigen zijn (Korthagen & Klijn, 2014). Waar de media zich vaak focussen op conflicten en sensatiezucht, moeten actoren in een netwerk vertrouwen opbouwen en samenwerken vanwege hun onderlinge afhankelijkheden en taak om tot een aanpak van complexe problemen te komen. De media neigt er soms naar een specifieke beleidsoplossing te benadrukken, terwijl netwerk prestaties juist een adressering van verschillende percepties van actoren nodig hebben. Het is dan noodzakelijk dat er een bredere set aan beleidsopties in overweging wordt genomen. Korthagen en Klijn (2014) hebben empirisch getest wat de mogelijke effecten van twee aspecten van mediatisering zijn. Gebleken is dat door mediatisering het besluitvormingsproces complexer wordt in netwerken. Korthagen & Klijn (2014) beschrijven

het effect van gecommmercialiseerde, kritische, gedramatiseerde en sensationele nieuwsberichten.

Message system analysis (MSA)

In de theorie van Gerbner & Gross (1976) wordt verondersteld dat de opbouw en structuur van televisieprogramma's gestoeld op een eigen werkelijkheid. De televisiewerkelijkheid wordt met behulp van de inhoudsanalyse geconstrueerd. De 'message system analysis' gaat uit van 4 indicatoren, te noemen aandacht, nadruk, tendentie en structuur. Hieronder wordt per indicator een toelichting gegeven (Gerbner & Gross, 1976).

- Aandacht: op wat wordt door de televisie de aandacht gevestigd?
- Nadruk: op wat wordt door de televisie de nadruk gelegd?
- Tendentie: welke waardeoordelen geeft de televisie?
- Structuur: welke verbanden worden er gelegd tussen verschijnselen door de televisie?

Cultivation theory

Gerbner & Gross (1976) deden in de jaren 70 onderzoek naar media-effecten op de publieksopinie. In het bijzonder of en hoe televisiekijken invloed heeft op de publieksopinie en de perceptie van het dagelijks leven. In de theorie van Gerbner & Gross (1976) wordt gesteld dat hoogfrequente televisiekijkers gevoeliger zijn voor mediaberichten en sneller overtuigd zijn dat de berichten reëel en waar zijn. In de theorie wordt gesteld dat hoogfrequente televisiekijkers bloot worden gesteld aan meer geweld en daardoor beïnvloed worden door het 'Mean World Syndrome', ofwel de overtuiging dat de wereld een gevaarlijke en veel gevreesdere plek is dan het daadwerkelijk is (Gerbner & Gross, 1976). De 'cultivation theory' stelt dat televisie kijken lange termijneffecten kan hebben op de geleidelijke beïnvloeding van publiek (Gerbner & Gross, 1976). De primaire focus in deze theorie ligt op de effecten van kijken in de houding van de kijker, in tegenstelling tot gecreëerd gedrag. Hoogfrequente televisiekijkers zouden een cultiverende houding hebben die lijkt te geloven dat de door de televisie gecreëerde wereld een nauwkeurige weergave is van de echte wereld (Gerbner & Gross, 1976). De theorie suggereert dat langdurig televisie kijken de neiging kan hebben om een bepaald paradigma over geweld in de wereld te veroorzaken. Theoretici splitsen de effecten van cultivatie op in twee verschillende niveaus. Het eerste niveau is een algemene overtuiging over onze wereld, het tweede niveau zijn de specifieke houdingen, zoals haat of eerbied voor wet en orde (Gerbner & Gross, 1976). De theorie suggereert dat

deze cultivering van attitudes gebaseerd is op de attitudes die al in onze samenleving aanwezig zijn en dat de media die attitudes opnieuw, maar anders verpakt presenteren. Deze aspecten worden ook teruggezien in framing. Een van de belangrijkste principes van de theorie is dat televisie en media de status-quo cultiveren, en juist niet uitdagen. De kijkers zijn zich vaak niet bewust van de mate waarin zij media absorberen (Gerbner & Gross, 1976). Daarnaast zien zij zichzelf vaak als matig frequente kijkers, terwijl zij feitelijk hoogfrequente kijkers zijn. De theorie stelt dat televisie en media een kleine maar significante invloed hebben op de attitudes en overtuigingen van de samenleving over de samenleving (Gerbner & Gross, 1976). Degenen die meer media opnemen, zijn tevens degenen die media meer hebben beïnvloed. Theoretici van deze overtuiging staan vooral bekend om de studie naar televisiegeweld. Er zijn echter veel onderzoeken die verder gaan dan alleen het bestuderen van geweld (Gerbner & Gross, 1976). Deze onderzoeken hebben betrekking op gender, demografie, culturele representaties en politieke opvattingen onder vele anderen. De delta tussen degenen die als matig frequente kijkers en hoog frequente kijkers worden beschouwd, wordt het cultivatieverschil genoemd. Dit beschrijft de mate waarin een houding ten aanzien van een bepaald onderwerp wordt gevormd door blootstelling aan televisie (Gerbner & Gross, 1976).

Korthagen & Klijn (2014) beschrijven dat nieuwsproductie louter wordt geleid door commerciële logica. Zij schetsen dat de commerciële logica het ideaal van maatschappelijke verantwoordelijkheid onderdrukt, als de media sensationele en negatieve aspecten in het nieuws overdrijven ten koste van positiever, inhoudelijk en accuraat nieuws. Om aanwezigheid van onderdrukking of dominantie van media-tendentie te kunnen meten, wordt gebruik gemaakt van de schaal die ontwikkeld is door Korthagen & Klijn (2014):

- Sensatiegehalte in mediaberichten;
- Negativiteit in mediaberichten;
- Foutieve informatie in mediaberichten.

2.5 Samenwerking

Voor het bereiken van gemeenschappelijke doelen moeten de actoren in het netwerk met elkaar samenwerken. In de literatuur worden verschillende definities voor samenwerking

beschreven en indicatoren aangemerkt die samenwerking kunnen meten. In deze thesis vormen de theorieën van Ansell & Gash (2007) en D'amour et al. (2008) de basis om samenwerking te omschrijven. D'amour et al. (2008) typeert een samenwerking als een collectieve onderneming die ontstaat als gevolg van acties en het gedrag van verschillende partners. Een samenwerking kan volgens Ansell & Gash (2007) worden aangemerkt als een dynamisch en iteratief proces. D'amour et al. (2008) omschrijft tien indicatoren voor samenwerking, welke kunnen worden geschaard onder vier dimensies. In de theorie van Ansell & Gash (2007) en D'amour et al. (2008) worden indicatoren omschreven die met elkaar overlappen. In het model van Ansell & Gash (2007) staan de samenwerkingsprocessen centraal. Ansell & Gash (2007) proberen in het model het samenwerkingsproces te duiden als cyclus. De elementen uit het model die naar verwachting toepasbaar zijn op dit onderzoek worden nader toegelicht.

Institutional design

Het institutioneel design vormt het fundament voor de samenwerking en bestaat uit geformaliseerde protocollen en basisregels voor de samenwerking (Ansell & Gash, 2007). Een brede participatie van verschillende, met name kritische, actoren is van belang om van een succesvolle samenwerking te kunnen spreken (Ansell & Gash, 2007).

Stimulans om deel te nemen

Een stimulans om deel te nemen ontstaat mede als gevolg van de verwachting dat de samenwerking een nuttig resultaat zal opleveren (Ansell & Gash, 2007). Het is voor actoren van belang dat de tijd en energie die geïnvesteerd moet worden in de samenwerking in balans is met het resultaat. Daarnaast geldt; hoe concreter de beleidsresultaten hoe groter de stimulans is voor actoren om deel te nemen (Ansell & Gash, 2007). Als doelen ook op een alternatieve wijze behaald kunnen worden dan met de samenwerking in het netwerk, neemt de stimulans om deel te nemen af. In het geval van een tijdelijke of voorlopige samenwerking moeten actoren gedurende de samenwerking overtuigd blijven van de meerwaarde van de samenwerking en in en buiten de organisatie ook andere actoren daarvan kunnen overtuigen (Ansell & Gash, 2007).

Face-to-Face Dialogue

Het fysieke dialoog vormt, volgens (Ansell & Gash, 2007) een belangrijke voorwaarde om te kunnen spreken van een succesvolle samenwerking tussen actoren. Als er voor bepaalde kwesties in een actorennetwerk consensus moet worden bereikt, is het van belang dat er een fysiek dialoog is tussen de actoren. Door een fysiek dialoog kunnen de wederzijdse voordelen en kansen eenvoudiger worden benoemd. Uit een fysiek dialoog vloeien betrokkenheid, vertrouwen, gedeeld begrip en wederzijds respect voort (Ansell & Gash, 2007). Ansell & Gash (2007) benoemen een fysiek dialoog als essentiële voorwaarde voor een samenwerking en omschrijven dat een fysiek dialoog wederzijds respect kan vergroten.

Deelname aan het proces

Actoren zijn eerder bereid zich te committeren aan een samenwerking als er sprake is van eigenaarschap en een gevoel gecreëerd wordt dat processen en beraadslagingen integer zijn (Ansell & Gash, 2007). Overheidsinstanties zijn volgens Ansell & Gash (2007) vaak maar in beperkte mate betrokken in een samenwerking. De mate waarin een organisatie is betrokken hangt nauw samen met de motivatie om deel te nemen.

Voor actoren vormt een belangrijke voorwaarde voor deelname dat er geluisterd wordt naar elkaars mening of perceptie op een bepaald vraagstuk. Actoren willen vaak deelnemen om ervoor te zorgen dat hun percepties niet worden verwaarloosd, legitimiteit voor hun positie te verkrijgen of om een wettelijke verplichting te vervullen. Om voor een grote betrokkenheid van actoren te zorgen moeten zij ervan overtuigd raken dat onderhandelingen voor wederzijdse voordelen de handigste manier is om tot resultaten te komen. Transparante en duidelijke processen zijn essentiële voorwaarden als het gaat om commitment en deelname van actoren.

Gedeelde visie

De actoren binnen de samenwerking dienen een gedeelde visie te ontwikkelen over de doelen die bereikt moeten worden. De literatuur duidt het begrip 'gedeelde visie' op verschillende manieren. Enerzijds wordt er in de literatuur gesproken over het bereiken van consensus met betrekking tot een probleem, waar anderzijds juist wordt gesproken over de kennis die nodig is voor het oplossen van een probleem (Ansell & Gash, 2007).

Shared understanding

Op een bepaald punt in de samenwerking moet er tussen actoren gedeeld begrip ontstaan van wat zij willen bereiken (Ansell & Gash, 2007). Gemeenschappelijke missie, doelen en een duidelijke strategische richting en afstemming van kernwaarden worden in de literatuur als *shared understanding* aangeduid (Ansell & Gash, 2007). Zij vormen gezamenlijk belangrijke voorwaarden voor een samenwerking.

Opbouwen van vertrouwen

Volgens Ansell & Gash (2007), is het opbouwen van vertrouwen van essentieel belang binnen een samenwerking. Dit is een tijdrovend proces en vereist een lange termijn betrokkenheid van actoren (Ansell & Gash, 2007). Goede leiders erkennen dit en dit is vooral van belang als er binnen een samenwerking sprake is geweest van antagonisme. Dat houdt in dat de actoren een geschiedenis van vijandelijkheid hebben. Zij kunnen gezien worden als voormalige tegenstanders. In dat geval vormt het opbouwen van vertrouwen in het een belangrijke voorwaarde voor samenwerking.

2.6 Vertrouwen

In netwerken waarbij sprake is van een intensieve samenwerking met betrekking tot complexe vraagstukken is vertrouwen van essentieel belang. De aanwezigheid van vertrouwen binnen een governance netwerk kan volgens Van Meerkerk & Edelenbosch (2014) een positieve uitwerking hebben op prestaties van dit netwerk, en als voorwaarde voor samenwerking worden aangemerkt. Vertrouwen stimuleert kennisoverdracht en het delen van informatie, geeft innovatie een positieve impuls en maakt risicovolle besluitvormingsprocessen minder complex. Als er binnen het actorennetwerk sprake is van een sterke vertrouwensband, neemt de bereidheid tot kennisdeling, informatiedeling en de mogelijkheid om van elkaar te leren toe (Klijn & Koppenjan, 2016).

Vertrouwen wordt binnen de literatuur op verschillende manieren omschreven. Binnen dit onderzoek wordt de definiëring van vertrouwen, zoals beschreven door Klijn & Koppenjan (2016) aangehouden. Zij omschrijven vertrouwen als "de verwachting dat actoren in het actorennetwerk geen opportunistisch gedrag gaan vertonen, ook al doet die mogelijkheid zich voor" (Klijn & Koppenjan, p. 115). Daarbij identificeren zij een aantal subvariabelen:

- Afspraken tussen actoren worden nagekomen;
- Er wordt tussen actoren onderling het voordeel van de twijfel gegeven;
- Actoren zijn op de hoogte van elkaars intenties binnen het netwerk;
- Actoren gebruiken elkaars inbreng niet voor het eigen gewin;
- Intenties van andere actoren worden als positief beoordeeld.

Investering in relaties & verlaging transactiekosten

Naast dat vertrouwen leidt tot kennisdeling en informatiedeling, is gebleken dat vertrouwen bij private organisaties zorgt voor de bereidheid en motivatie om financiële investeringen te doen (Klijn, Edelenbos & Steijn, 2010). Dit zorgt ervoor dat de transactiekosten worden verlaagd, omdat contractafspraken eenvoudiger worden overeengekomen en er geen rekening hoeft te worden gehouden met complexe clausules (Klijn & Koppenjan, 2016).

Innovatie

Vertrouwen draagt bij aan innovatie binnen een netwerk. De risico's van een innovatie kunnen niet altijd worden ondervangen in een contract. Het is van belang dat er in het actorennetwerk rekening wordt gehouden met elkaars belangen (Klijn, Edelenbos & Steijn, 2010). Als er geen sprake is van vertrouwen in het actorennetwerk, wordt innoveren een complexe aangelegenheid (Klijn et al. 2010).

Als er activiteiten zijn die ervoor zorgen dat actoren in het actorennetwerk zich meer met elkaar verbonden voelen, komt dat de vertrouwensband ten goede. Een vertrouwensrelatie kan worden opgebouwd door de standpunten en interesses van actoren in het actorennetwerk met elkaar te verbinden. Deze activiteiten ten behoeve van het versterken van de vertrouwensband kan tevens een positief effect hebben op prestaties (Van Meerkerk & Edelenbos, 2014).

2.7 Hypothesen

Voor het opstellen van de hypothesen is het onderzoek van Korthagen (2014), 'The mediatization of network governance: the impact of commercialized news and mediatized politics on trust and perceived network performance' geraadpleegd. In het onderzoek staat de impact van 'commercialized news' and 'mediatized politics' op de 'network performance' centraal. Samenwerking vormt een belangrijke (vijfde) dimensie van Network performance.

Wel moet daarbij de kanttekening worden geplaatst dat het lastig is om een objectief beeld te vormen over network performance, omdat beleidsprocessen veel tijd in beslag nemen en de doelen van actoren door de tijd heen veranderen. Daarom wordt hier gesproken van gepercipieerde network performance en vormt gepercipieerde samenwerking daar een belangrijk onderdeel van (Korthagen & Klijn, 2014). In het onderzoek zijn er een aantal hypothesen getoetst, waaronder:

- More commercialized news reports on the project have a negative effect on the trust level between actors in the governance network.
- More commercialized news reports on the project have a negative effect on network performance.

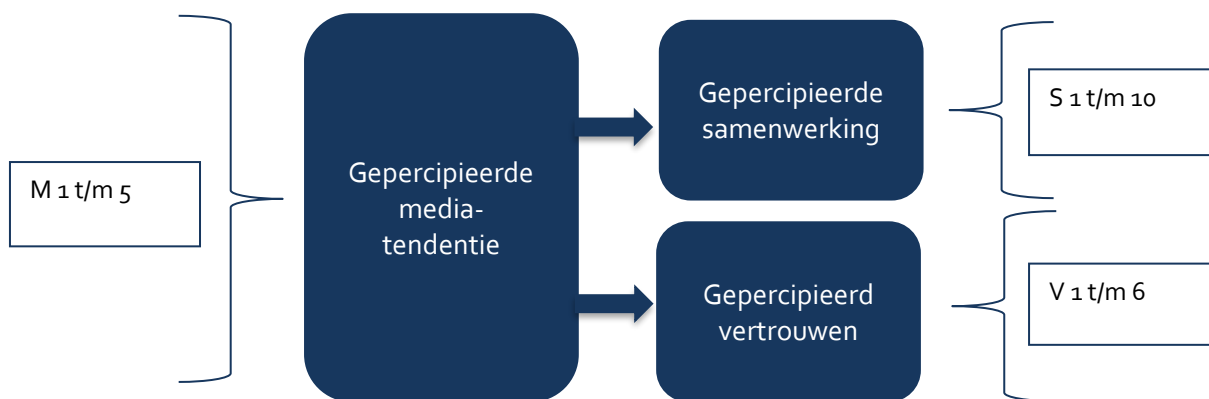
Zoals reeds aangegeven vormt de dimensie samenwerking een belangrijk onderdeel van network performance. Op basis van bovengenoemde hypothesen is er een vermoeden dat er ook een positieve correlatie tussen media-tendentie en vertrouwen én een positieve correlatie tussen media-tendentie en samenwerking bestaat. Daarom worden in dit onderzoek de volgende hypothesen getoetst:

- Negatieve media-tendentie leidt tot een slechtere samenwerking in het actorennetwerk.
- Negatieve media-tendentie leidt tot minder onderling vertrouwen in het actorennetwerk.

2.8 Conceptueel model

Binnen het actorennetwerk van de DBFMO-contracten hebben we te maken met percepties van verschillende actoren. Het hanteren van een bepaald frame, dient dit ter beklemtoning en selectie van een gepercipieerde realiteit. Het frame dat aangehangen wordt kent, in veel gevallen, een verbinding met overtuigingen, ideeën en waarden (Klijn & Koppenjan, 2016).

In dit perceptieonderzoek wordt met media-tendentie, niet de frequentie van berichten die verschijnen in de media bedoeld, maar de door actoren gepercipieerde tendens van de berichtgeving in de media. De gepercipieerde tendens heeft invloed op gepercipieerde samenwerking en op gepercipieerd vertrouwen.

*Zie paragraaf 3.1 voor M 1t/m 5, S 1t/m10 en V 1t/m 6.

3. Onderzoeksmethoden

Dit hoofdstuk is toegespitst op de manier waarop de data is verzameld. In paragraaf 3.1 wordt ingegaan op de operationalisering van de concepten uit het conceptueel model, zodat de concepten ook meetbaar zijn. In paragraaf 3.2 wordt er ingegaan op de methodiek die is toegepast om de data te verzamelen, en ingegaan op de respons en op de steekproefgrootte. In paragraaf 3.3 wordt de in- en externe validiteit van het onderzoek toegelicht en wordt er ingegaan op de beperkingen van het onderzoek.

3.1 operationalisering concepten

Op basis van de literatuur over media-tendentie, samenwerking en vertrouwen zijn de definitie, subvariabelen en indicatoren bepaald. In onderstaande tabel staan de concepten geoperationaliseerd weergegeven.

Media-tendentie

Definitie: Waardeoordelen van de media (Gerbner & Gross, 1976).

Samenwerking

Definitie: Een collectieve onderneming die ontstaat als gevolg van de acties en het gedrag van verschillende partners (D'Amour et al., 2008).

Vertrouwen

Definitie: "De verwachting dat andere actoren geen opportunistisch gedrag gaan vertonen, ook al doet die mogelijkheid zich voor" (Klijn & Koppenjan 2016, p. 115).

Media-tendentie M1.	1. De media-berichten hebben een positieve toon.
M2.	2. De media-berichten hebben een optimistische strekking.
M3.	3. De media-berichten bevatten geen negatieve kritiek.
M4.	4. De media-berichten hebben een informatieve aard.
M5.	5. De media-berichten bevatten geen foutieve informatie.

Samenwerking S1.	6. Binnen het actorennetwerk is er gemeenschappelijkheid met betrekking tot doelen.
S2.	7. Binnen het actorennetwerk hebben wij niet te maken met conflicterende doelen.
S3.	8. Binnen het actorennetwerk zijn wij op de hoogte van elkaars doelen.
S4.	9. Binnen het actorennetwerk is er een duidelijke visie over de wijze waarop doelen behaald moeten worden.
S5.	10. Binnen het actorennetwerk zijn er toekomstvisiedocumenten beschikbaar.
S6.	11. Binnen het actorennetwerk staan wij open voor elkaars mening.
S7.	12. Binnen het actorennetwerk delen wij regelmatig niet-werkgelateerde informatie.
S8.	13. Binnen het actorennetwerk is duidelijk wat we van elkaar verwachten.
S9.	14. Binnen het actorennetwerk is frequent contact.
S10.	15. Binnen het actorennetwerk zijn duidelijke protocollen.
Vertrouwen V1.	16. Binnen het actorennetwerk worden afspraken nagekomen.
V2.	17. Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan deadlines.
V3.	18. Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan de planning.

V4.	19. Binnen het actorennetwerk wordt er gereflecteerd op de planning.
V5.	20. Binnen het actorennetwerk wordt kennis en informatie gedeeld.
V6.	21. Binnen het actorennetwerk wordt er naar elkaar geluisterd.

3.2 Methode

Binnen deze thesis is gekozen voor een kwantitatief onderzoek, waarbij er een survey is uitgezet binnen een de onderzoekspopulatie die bestaat uit ruim 66 actoren die samenwerken binnen de DBFMO-contracten. Hieronder worden de methodieken, voor zo ver mogelijk, gespecificeerd.

Het verzamelen van data is gedaan door middel van het uitzetten van een survey. Er is gekozen voor een survey omdat er een verband moet worden aangetoond tussen meerdere variabelen (Baarda et al., 2017). Om de gegevens goed te kunnen analyseren is er gebruik gemaakt van het programma SPSS. SPSS is toegespitst op statistiek. In hoofdstuk 4 vindt u de geanalyseerde resultaten. De doelgroep van de survey bestond uit de actoren die samenwerken binnen DBFMO-contracten van het Rijksvastgoedbedrijf. Vanuit het programma Qualtrics is de doelgroep uitgenodigd voor het invullen van de survey, zie bijlage voor de uit Qualtrics gestuurde survey. Er is in de survey gebruik gemaakt van een 5-punts Likertschaal: volledig mee oneens, mee oneens, neutraal, mee eens, volledig eens. Om "omcoderen" te voorkomen zijn de vragen allemaal positief geformuleerd. Hoe lager de score op het item hoe meer de respondent het oneens was met de stelling.

De digitale vragenlijst vanuit Qualtrics is (10 weken) actief geweest. Op (29 augustus) is er vanuit Qualtrics een automatische reminder gestuurd. Omdat de respons aanvankelijk te wensen overliet, vermoedelijk wegens vakantie, is er vanuit de begeleiders van Het Rijksvastgoedbedrijf voor gezorgd dat de survey per mail en fysiek meermaals onder de aandacht is gebracht. Dit heeft, gezien de onderzoekspopulatie, uiteindelijk geresulteerd in zeer goede respons.

Respons

De survey was in minder dan 3 minuten te beantwoorden. Om te voorkomen dat het de actoren teveel tijd zou kosten om de survey in te vullen is er gebruik gemaakt van stellingen, hiervan hadden 5 stellingen betrekking op media-tendentie, 10 stellingen betrekking op samenwerking en 6 stellingen betrekking op vertrouwen. Er is gekozen voor het toevoegen van een leeg opmerkingenveld per variabele, zodat respondenten in de gelegenheid waren enkele zaken nader toe te lichten of te nuanceren.

Baarda et al. (2017) noemen als belangrijkste speerpunten in het genereren van een zo hoog mogelijke respons: de relevantie van het onderwerp en een beperkte doorlooptijd van de survey, als ook, de status van de onderzoeker. Vermoedelijk was, omdat ik zelf niet werkzaam ben voor het Rijksvastgoedbedrijf, de respons aanvankelijk niet hoog.

Steekproefgrootte

De onderzoekspopulatie werd door de begeleiders aanvankelijk op ongeveer 5 personen per DBFMO-contract ingeschat. Hierbij zijn de contracten in uitvoering buiten beschouwing gelaten. De onderzoekspopulatie zou dan ongeveer uit 65 personen bestaan. In totaal hebben 66 respondenten een survey ingevuld, waarvan 10 surveys niet volledig zijn ingevuld. Met een foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95% is een steekproef vereist van 56 respondenten. Hiermee is het vereiste aantal respondenten dus gehaald met 56 compleet ingevulde surveys.

3.3 Validiteit

Interne validiteit

Om iets te kunnen zeggen over betrouwbaarheid van dit onderzoek moet in kaart worden gebracht of de meting zou kunnen zijn beïnvloed door toevallige fouten. Daarnaast bestaat betrouwbaarheid uit in- en externe validiteit. Interne validiteit betekent evenveel als meet het onderzoek wat het moet meten. Externe validiteit zegt juist iets over generaliseerbaarheid van de resultaten op een grotere populatie.

Met behulp van een aantal criteria kan de interne validiteit worden getoetst (Baarda et al., 2017). De 'content validity' wordt gebruikt om te controleren of de gebruikte schaalverdeling

representatief is voor de variabelen die worden gemeten. Voor alle variabelen zijn meerdere indicatoren bepaald en is gebruik gemaakt van een 5-punts Likertschaal. Op deze manier wordt de 'construct validity' verhoogd. De construct validity wordt getoetst met de Cronbach's Alpha. De survey is samengesteld op basis van een literatuurstudie, welke te vinden is in paragraaf 3.1. De survey is gecheckt door twee contractmanagers van het RVB en de begeleiders vanuit het Rijksvastgoedbedrijf, hiermee is getracht de 'face validity' te verhogen.

Externe validiteit

De generaliseerbaarheid van het onderzoek over een grotere populatie zegt iets over de externe validiteit. De doelpopulatie bestond uit totaal 15 actoren binnen het RVB, 25 actoren binnen de facilitaire dienstverlening, 25 medewerkers binnen de marktpartijen. Na exclusie van 10 surveys komt de uiteindelijke respons neer op n=56. Voor het aantonen van een correlatie en het uitvoeren van een regressieanalyse moeten minimaal 50 respondenten de survey compleet invullen (Van Voorhuis & Morgan, 2007).

Beperkingen

Bij het doen van een kwantitatief onderzoek met behulp van survey moet met een aantal beperkingen rekening worden gehouden. Het onderzoeken op individueel niveau van non-participatie was niet mogelijk omdat er is gewerkt met een geanonimiseerde survey. Er is gekozen voor geanonimiseerde survey, zodat de respondenten minder snel geneigd zijn om sociaal wenselijke antwoorden te geven.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de data. In paragraaf 4.1 wordt de interne consistentie beschreven en wordt ingegaan op het onderdeel controlevariabelen. In paragraaf 4.2 wordt ingegaan op de statistische aannames. En in paragraaf 4.3 wordt er een toelichting gegeven op de uitkomsten van de regressieanalyse.

4.1 Interne consistentie

In de bijlage staan de gemiddelde resultaten per enquêtevraag. Er zijn in totaal 5 vragen gesteld over de variabele media-tendentie, 10 vragen over samenwerking en 6 vragen over vertrouwen. Om de samenhang tussen deze vragen te toetsen is gebruik gemaakt van de Cronbach's Alpha.

De variabelen media-tendentie, samenwerking en vertrouwen, die centraal staan in dit onderzoek worden gekenmerkt door indicatoren. De stellingen in de survey zijn geformuleerd op basis van indicatoren, zodat er daadwerkelijk sprake is van een meting. Om te kunnen bepalen of er een consistentie aanwezig is in de formulering van de stellingen is er gebruik gemaakt van de Cronbachs Alpha (α). De waarde van de Cronbach's Alpha ligt tussen de 0 en 100. Een waarde van 0.7 wordt als minimale acceptabele waarde beschouwd (Baarda et al., 2017).

Controlevariabelen

Er zijn geen controlevariabelen meegenomen omdat er geen andere factoren van invloed zijn op media-tendentie. Er zijn wel andere variabelen van invloed op de samenwerking en op het vertrouwen binnen het actorennetwerk. Zo kan er gedacht worden aan invloed vanuit de contractvorm of vanuit de bestuurlijke context.

Interne consistentie media-tendentie

De schaal voor media-tendentie is betrouwbaar (5 items; $\alpha = ,916$). In onderstaande tabel zien we dat de betrouwbaarheid iets hoger zou worden wanneer we vraag 3 zouden verwijderen. Vraag 3 vervolgens verwijderd waardoor de Cronbachs Alpha (4 items; $\alpha = ,920$) wordt.

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Media-tendentie De media-berichten hebben een positieve toon.	9,63	10,332	,869	,881
Media- tendentie De media-berichten hebben een optimistische strekking.	9,76	11,023	,838	,886
Media- tendentie De media-berichten bevatten positieve kritiek.	9,65	13,521	,670	,920
Media- tendentie De media-berichten hebben een informatieve aard.	9,30	12,182	,736	,907
Media- tendentie De media-berichten bevatten correcte informatie.	9,52	11,641	,841	,886

Interne consistentie samenwerking

De schaal voor samenwerking is betrouwbaar (10 items; $\alpha = ,893$). In onderstaande tabel zien we dat deze niet hoger wordt wanneer we een vraag buiten beschouwing zouden laten.

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is er gemeenschappelijkheid met betrekking tot doelen.	28,37	37,219	,765	,873
Samenwerking Binnen het actorennetwerk hebben wij niet te maken met conflicterende doelen.	29,11	41,497	,597	,886
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn wij op de hoogte van elkaars doelen.	28,07	39,768	,647	,882

Samenwerking Binnen het actorennetwerk is er een duidelijke visie over de wijze waarop doelen behaald moeten worden.	28,44	40,478	,677	,881
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn er toekomstvisiedocumenten beschikbaar.	28,35	42,119	,508	,891
Samenwerking Binnen het actorennetwerk staan wij open voor elkaars mening.	27,65	38,346	,763	,874
Samenwerking Binnen het actorennetwerk delen wij regelmatig niet-werkgeleleerde informatie.	27,96	41,282	,491	,893
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is duidelijk wat we van elkaar verwachten.	28,26	37,441	,793	,871
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is frequent contact.	27,35	42,383	,515	,890
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn duidelijke protocollen.	28,43	39,985	,598	,886

Interne consistentie vertrouwen

De schaal voor vertrouwen is betrouwbaar (6 items; $\alpha = ,885$). In onderstaande tabel zien we dat deze ook bij vertrouwen de interne consistentie niet hoger wordt bij het buiten beschouwing laten van een van de vragen.

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk worden afspraken nagekomen.	15,20	12,786	,789	,849

Vertrouwen Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan deadlines.	15,53	13,736	,706	,863
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan de planning.	15,56	14,389	,735	,860
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt er gereflecteerd op de planning.	15,32	13,843	,592	,885
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt kennis en informatie gedeeld.	14,66	13,987	,753	,857
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt er naar elkaar geluisterd.	14,58	14,628	,644	,873

De interne consistentie is voor alle drie de variabele hoog ($\alpha=,920$; $\alpha=,893$; $\alpha=,885$). De vragen per variabele hebben dus veel samenhang en om deze reden wordt ervoor gekozen om per variabele het gemiddelde te gebruiken voor verdere analyse. Zoals in onderstaande tabel zichtbaar is de standaardafwijking per variabele lager dan 1.

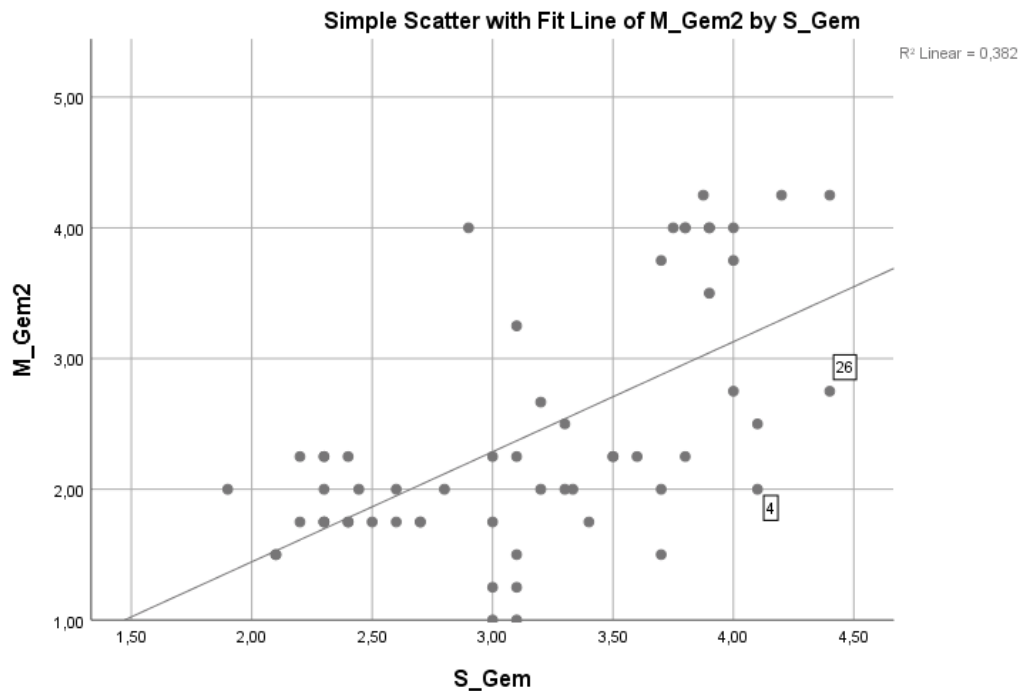
	N		Mean	Std. Deviation
	Valid	Missing		
M_Gem2	64	2	2,4167	,91251
S_Gem	59	7	3,1458	,68674
V_Gem	59	7	3,0282	,73705

Factoranalyse

Er is reeds bekend uit de literatuur dat samenwerking en vertrouwen twee variabelen zijn die veel gemeen hebben. De indicatoren voor de twee variabelen zijn vanuit de literatuur bepaald. De relatief kleine doelgroep zou kunnen resulteren in een onbetrouwbare factoranalyse. Daarbij is de verwachting dat een factoranalyse geen duidelijk onderscheid tussen beide variabelen aan zal tonen, als gevolg van het geringe aantal ingevulde surveys. Tevens is dit een beperkende factor voor de regressieanalyse, bij het trekken van conclusies moet dit in acht worden genomen.

Lineair verband media-tendentie en samenwerking

Tussen zowel media-tendentie en samenwerking, als media-tendentie en vertrouwen wordt een lineair verband aangenomen. In onderstaande grafieken is te zien dat er een lineair verband in de data is te identificeren.

Homoscedasticiteit

Als we in deze grafiek controleren voor “influential outliers” met een afwijking >2 keer de standaardafwijking, dan vinden we 2 punten zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Casewise Diagnostics^a

Case Number	Std. Residual	S_Gem	Predicted Value	Residual
4	2,093	4,10	2,9601	1,13989
26	2,019	4,40	3,3001	1,09987

a. Dependent Variable: S_Gem

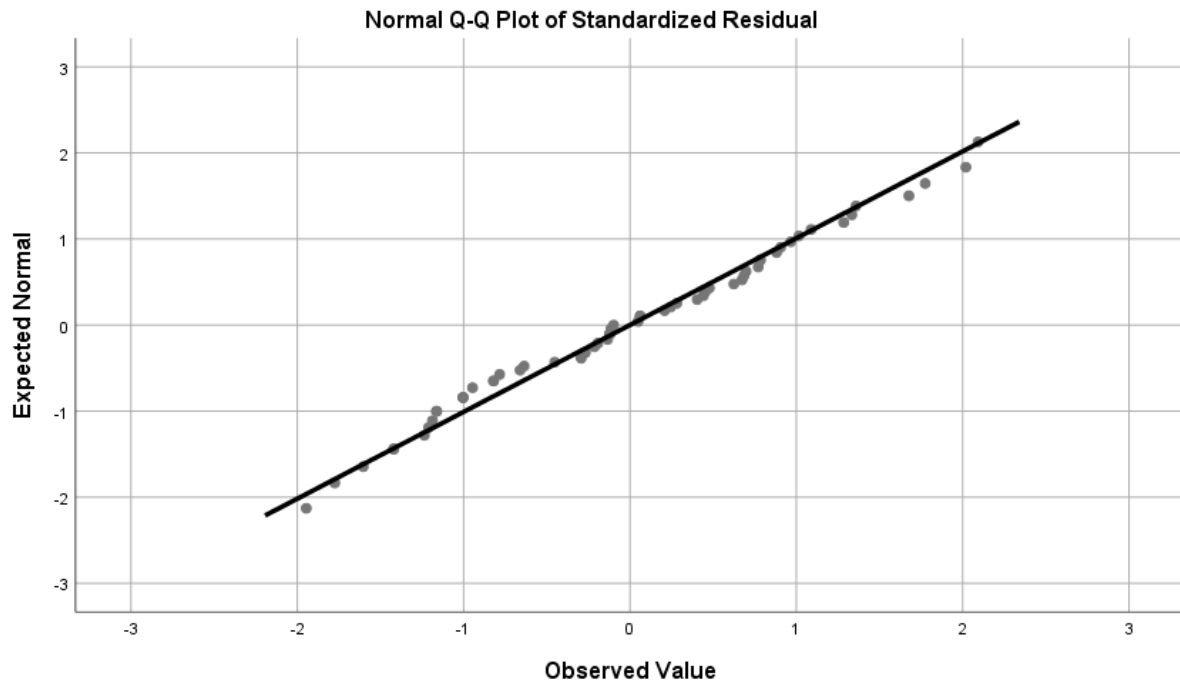
Als we de residuals testen op normaliteit dan zien we dat deze normaal verdeeld zijn met een significantie >0,05. Ook in de normaliteitsplot zien we dat alle punten rond de lijn liggen.

Tests of Normality

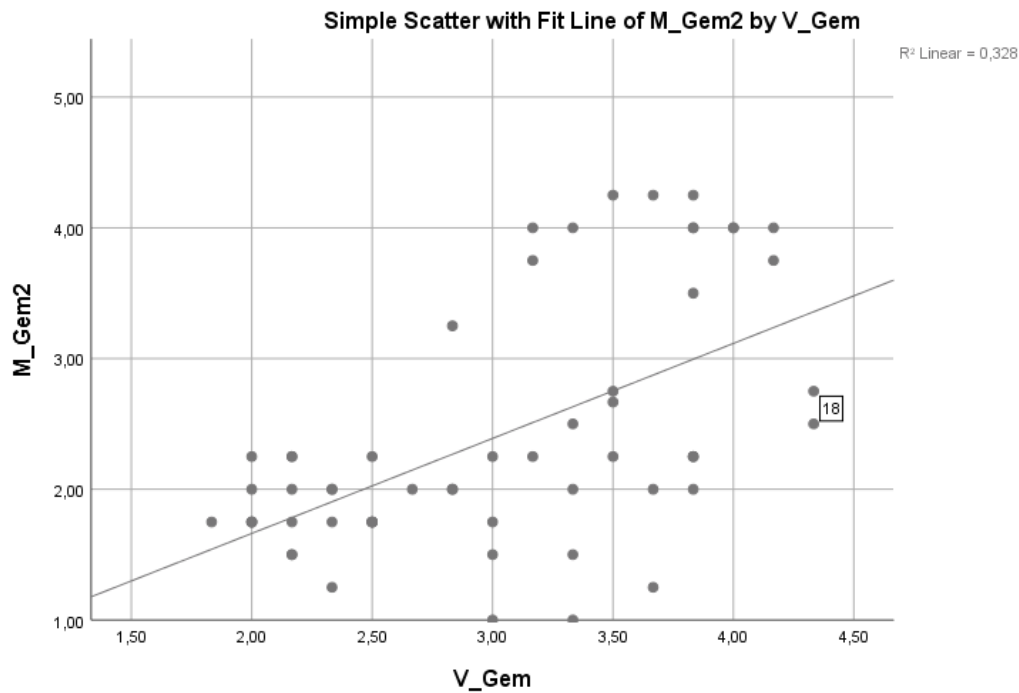
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Unstandardized Residual	,073	59	,200 [*]	,982	59	,522

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Lineair verband media-tendentie en vertrouwen

Homoscedasticiteit

Als we in deze grafiek controleren voor "influential outliers" met een afwijking >2 keer de standaardafwijking, dan vinden we 1 punt zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Casewise Diagnostics^a

Case Number	Std. Residual	V_Gem	Predicted Value	Residual
18	2,074	4,33	3,0690	1,26433

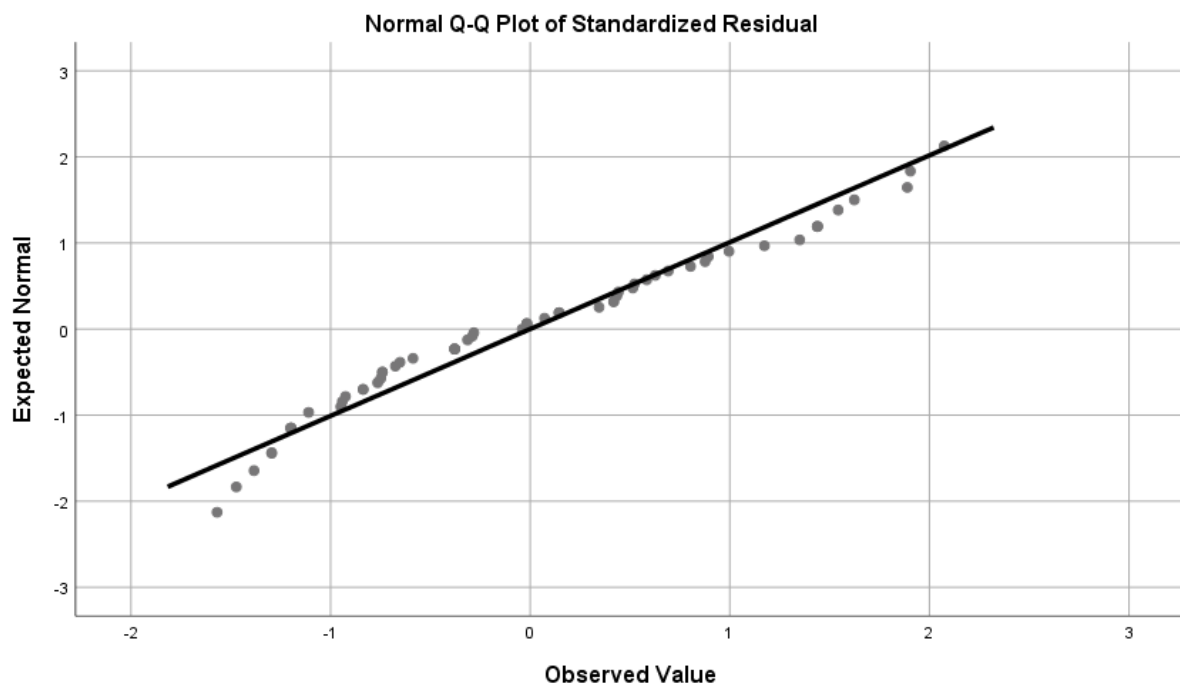
a. Dependent Variable: V_Gem

Als we de residuals testen op normaliteit dan zien we dat deze normaal verdeeld zijn met een significantie >0,05. Ook in de normaliteitsplot zien we dat alle punten rond de lijn liggen.

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Standardized Residual	,104	59	,182	,955	59	,030

a. Lilliefors Significance Correction

Multicollineariteit

In dit onderzoek wordt 2 keer een regressieanalyse uitgevoerd met 1 onafhankelijke (media-tendentie) en 1 afhankelijke variabele (samenwerking of vertrouwen). Hier kan dus geen sprake zijn van multicollineariteit. Omdat er maar een onafhankelijke variabele is per regressieanalyse.

4.3 Regressieanalyse

Regressieanalyse media-tendentie en samenwerking

Vanuit de data kan de hypothese met betrekking tot media-tendentie en samenwerking worden bevestigd. Media-tendentie heeft een significant effect op samenwerking. Met een voorspelde toename van 0,453 op een 5-puntsschaal ($\beta = ,453$; $t(57) = 5,93$; $p < 0,01$). Media-tendentie verklaart ook een significant deel van de variantie in samenwerking ($R^2 = ,382$; $F(1,57) = 35,183$; $p < 0,01$). Uit de gegevens wordt dus 38,2% van de variantie in samenwerking verklaard door media-tendentie, en kan hiermee als sterk worden geassocieerd (De Vocht, 2015).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,618 ^a	,382	,371	,54473

a. Predictors: (Constant), M_Gem2

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	10,440	1	10,440	35,183	,000 ^b
	Residual	16,914	57	,297		
	Total	27,354	58			

a. Dependent Variable: S_Gem

b. Predictors: (Constant), M_Gem2

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,053	,197		10,405	,000
	M_Gem2	,453	,076	,618	5,932	,000

a. Dependent Variable: S_Gem

Regressieanalyse media-tendentie en vertrouwen

Vanuit de data kan ook de hypothese met betrekking tot media-tendentie en vertrouwen worden bevestigd. Media-tendentie heeft een significant effect op vertrouwen. Met een voorspelde toename van 0,451 op een 5-puntsschaal ($\beta = ,451$; $t(57) = 5,27$; $p < 0,01$). Media-tendentie verklaart ook een significant deel van de variantie in vertrouwen ($R^2 = ,328$; $F(1,57) = 27,78$; $p < 0,01$). Uit de gegevens wordt dus 32,8% van de variantie in vertrouwen verklaard worden door media-tendentie, en kan hiermee als sterk worden geclassificeerd (De Vocht, 2015).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,572 ^a	,328	,316	,60963

a. Predictors: (Constant), M_Gem2

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	10,325	1	10,325	27,780	,000 ^b
	Residual	21,184	57	,372		
	Total	31,508	58			

a. Dependent Variable: V_Gem

b. Predictors: (Constant), M_Gem2

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,942	,221		8,792	,000
	M_Gem2	,451	,086	,572	5,271	,000

a. Dependent Variable: V_Gem

5. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 5.1 antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag en deelvragen van dit onderzoek. Vervolgens worden in paragraaf 5.2 de aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

5.1 Conclusie

Centrale onderzoeksvraag

In dit perceptieonderzoek naar de relatie tussen media-tendentie en vertrouwen en media-tendentie en samenwerking staat de volgende onderzoeksvraag centraal: "Welke invloed heeft media-tendentie op samenwerking en vertrouwen in het actorennetwerk rondom DBFMO-contracten van Het Rijksvastgoedbedrijf." De onderzoeksresultaten laten zien dat de media-tendentie een directe invloed heeft op samenwerking en vertrouwen: negatieve media-tendentie leidt tot een slechtere samenwerking en minder vertrouwen. Hierbij wordt de negatieve gepercipieerde media-tendentie vooral veroorzaakt door de pessimistische strekking van mediaberichten. De indicator conflicterende doelen is het meest negatief gescoord en het meest bepalend voor de variabele samenwerking. De Indicatoren behalen van deadlines en behalen van planningen zijn het meest negatief gescoord en het meest bepalend voor de variabele vertrouwen.

Deelvraag 1.

Welke actoren spelen een rol in de DBFMO-contracten en hoe werken ze samen?

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het actorennetwerk van de DBFMO-contracten van het Rijksvastgoedbedrijf te Den Haag. Binnen de DBFMO-contracten wordt door drie verschillende actoren samengewerkt, te noemen: Het Rijksvastgoedbedrijf, een marktpartij en een facilitaire dienstverlener. Deze partijen hebben een langdurige relatie met elkaar, van minimaal 20 jaar. Bij deze partijen verschillende de doelen sterk, zo streeft een marktpartij eerder naar winstmaximalisatie en Het Rijk naar goede dienstverlening.

Deelvraag 2.

Wat wordt er hier verstaan onder media-tendentie?

Met media-tendentie wordt het waardeoordeel van de media bedoeld. Uit de literatuurstudie blijkt dat nieuwsmedia een significant effect heeft op de maatschappij als hierbij de institutionele logica wordt overruled (Galtung & Ruge, 1965). Ook blijkt dat wanneer mensen bloot worden gesteld aan negatief nieuws dit hun kijk op de wereld kan veranderen (Gerbner & Gross, 1976). De score op het item informatieve aard van de berichten wordt door de respondenten het laagst gescoord. In veel gevallen focust de media zich op conflicten en sensatiezucht, wat kan zorgen voor het bemoeilijken van besluitvormingsprocessen in netwerken waarbij actoren vanwege wederzijds afhankelijkheden met elkaar moeten samenwerken.

Deelvraag 3.

Wat wordt er hier verstaan onder samenwerking?

De actoren in het actorennetwerk van DBFMO werken met elkaar samen om de gemeenschappelijke doelen te bereiken. In de literatuurstudie over samenwerking is opgevallen dat er diverse definities en indicatoren voor samenwerking aangemerkt kunnen worden. Een samenwerking wordt gekenmerkt door verschillende dimensies, zoals gedeelde doelen en visie, onderlinge afhankelijkheden en kennis van elkaars competenties en waarden. Daarnaast is het van belang dat er wordt bepaald wat de randvoorwaarden zijn, welke ingaan op geformaliseerde procedures en de besturing van een samenwerking. Binnen het actorennetwerk van het Rijksvastgoedbedrijf is gebleken dat men niet altijd op de hoogte is van de aanwezigheid van protocollen. Geformaliseerde protocollen voor de samenwerking, maken onderdeel uit van het institutional design. Daarnaast is een brede participatie van verschillende, met name kritische, actoren van belang om van een succesvolle samenwerking te kunnen spreken (Ansell & Gash, 2007). Deze brede participatie kan alleen ontstaan als er een verwachting is dat de samenwerking een nuttig resultaat zal opleveren. De verwachting of de samenwerking een concreet en nuttig resultaat zal opleveren wordt mede bepaald door het laten plaatsvinden van een fysiek dialoog, omdat daarbij de wederzijdse voordelen en

kansen eenvoudiger kunnen worden benoemd (Ansell & Gash, 2007). Voor een samenwerking moet er ook vertrouwen zijn binnen het governance netwerk, want vertrouwen opbouwen tussen actoren is essentieel in het begin van de samenwerking.

Deelvraag 4.

Wat wordt er hier verstaan onder vertrouwen?

In netwerken waarbij sprake is van een intensieve samenwerking met betrekking tot complexe vraagstukken is vertrouwen van essentieel belang. Vertrouwen is onder andere gestoeld op het nakomen van afspraken en het houden aan deadlines, de actoren in het actorennetwerk vinden dat afspraken in de samenwerking niet altijd worden nagekomen en dat er ook niet altijd dat de actoren in het actorennetwerk zich houden aan deadlines. De factor vertrouwen stimuleert kennisoverdracht en het delen van informatie, geeft innovatie een positieve impuls en maakt risicovolle besluitvormingsprocessen minder complex. Met de kennis en inbreng van actoren in het actorennetwerk kunnen complexe vraagstukken worden opgelost. Als er binnen het actorennetwerk sprake is van een sterke vertrouwensband, neemt de bereidheid tot kennisdeling, informatiedeling en de mogelijkheid om van elkaar te leren toe (Klijn & Koppenjan, 2016).

Deelvraag 5.

Welke relatie kan worden waargenomen tussen media-tendentie én samenwerking en vertrouwen?

De resultaten uit dit onderzoek laten zien dat er een correlatie is tussen media-tendentie en samenwerking enerzijds en media-tendentie en vertrouwen anderzijds. Het laat zien dat als de actoren in het netwerk media-tendentie negatief ervaren daarbij ook de samenwerking en het vertrouwen verslechteren. Ook het omgekeerde is hier waar, wanneer de media-tendentie positiever is wordt de samenwerking en het vertrouwen beter. Deze correlatie hoeft niet te zeggen dat er geen andere zaken zijn die hier meer invloed op hebben, maar er is in ieder geval sprake van een duidelijk verband. De kanttekening die hierbij moet worden geplaatst is dat de survey onder een relatief kleine groep is uitgezet. Het zou wenselijk zijn om de survey af te kunnen nemen bij een grotere groep respondenten.

5.2 Aanbevelingen

In de literatuur en in hoofdstuk 4 is duidelijk geworden dat media-tendentie invloed heeft op samenwerking en vertrouwen. Het Rijksvastgoedbedrijf zou binnen het actorennetwerk een actieve rol op zich kunnen nemen in het creëren van bewustwording bij actoren met betrekking tot de aanwezigheid van negatieve media-tendentie. Een aantal DBFMO-contracten zijn onderhevig aan negatieve media-tendentie, wat (onbewust) effect kan hebben op het gedrag van actoren in het actorennetwerk. Die bewustwording kan worden gecreëerd door negatieve berichtgeving ten aanzien van DBFMO-contracten binnen het actorennetwerk periodiek te agenderen in de DBFMO-vergaderingen.

In het theoretisch kader is de cultivation theory aan bod gekomen. De theorie stelt dat het uitvergroten van negatief nieuws effect heeft op hoe mensen naar de wereld kijken. Het Rijksvastgoedbedrijf zou in het beleid op kunnen nemen dat er frequenter persberichten met een positieve strekking over de ontwikkelingen binnen DBFMO-contracten worden gedeeld met de pers.

Om een nog beter beeld te krijgen van de onderzoekspopulatie, hen nog accurater te laten antwoorden en nog beter te kunnen aantonen op contractniveau of er een verband is tussen media-tendentie en samenwerking enerzijds en media-tendentie en vertrouwen anderzijds, zouden er een aantal vragen kunnen worden toegevoegd aan de survey, waaronder:

- Voor welke organisatie bent u werkzaam
- Binnen welk DBFMO-contracten bent u werkzaam?
- Hoe lang bent u werkzaam in actoren netwerk?

Ook blijkt uit onderzoek dat survey vragen beter negatief kunnen worden gesteld. Uit onderzoek van Holleman, Kamoen, Krouwel, Pol, & Vreese, (2016) blijkt dat negatieve en positieve vragen systematisch verschillend beantwoord worden. Zo zijn mensen minder snel geneigd om 'ja' of 'eens' op een positieve vraag te antwoorden en eerder geneigd om 'nee' of 'oneens' op negatieve vragen te antwoorden.

Voor meer nuance en verdieping had het onderzoek kunnen worden uitgebreid met een kwalitatief gedeelte door het houden van interviews met een goede afvaardiging van de actoren die binnen de DBFMO-contracten samenwerken. Daarnaast zorgt een kwantitatief onderzoek er alleen voor dat er een algemeen beeld ontstaat, waarbij de normatieve aard van een survey niet helemaal het daadwerkelijke beeld van een situatie kan schetsen. Ook zouden de 5 punten van de 5-punt Likertschaal kunnen worden toegelicht of gekwantificeerd, zodat respondenten duidelijker weten wanneer zij welk antwoord dienen te geven.

Om een beeld te vormen over de relatie tussen de actoren in het actorennetwerk en iets te kunnen zeggen over de samenwerking hadden er ook observaties kunnen worden uitgevoerd middels het bijwonen van diverse DBFMO-contract overleggen.

Binnen andere onderdelen van de Rijksoverheid, zoals Rijkswaterstaat, wordt er ook met DBFMO-contracten gewerkt. Ook hier wordt kostenbesparing en efficiëntere besluitvorming nagestreefd, dit onderzoek zou om die reden ook voor Rijkswaterstaat interessant kunnen zijn. Ook om dit onderzoek vervolgens zou kunnen worden vergeleken met dat van Het Rijksvastgoedbedrijf.

Een soortgelijk onderzoek kan ook voor andere contractvormen interessant zijn. Omdat een gedeelte van de samenwerking en de lange relatie die de partijen met elkaar hebben voortvloeit uit de contractvorm.

6. Reflectie

Dit laatste hoofdstuk staat in het teken van mijn persoonlijke ervaringen bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek, waarbij ik reflecteer op de manier waarop ik gehandeld heb. Welke leerpunten neem ik mee, wat zou ik de volgende keer anders doen en waarover ben ik tevreden?

Hoe het begon

Een eerste idee en opzet voor de onderzoeksvragen van de scriptie werd op 30 augustus 2018 door de Erasmus Universiteit verwacht. Interesse en praktische uitvoering gaan niet altijd hand in hand. In al mijn enthousiasme wilde ik graag een kwalitatief onderzoek doen naar iets in de verslavingszorg. Echter ben ik nooit werkzaam geweest in de verslavingszorg en realiseerde ik me dat een ingang hebben in deze keten het onderzoek makkelijker zou maken. Door het eerste vak van de master raakte ik geïnteresseerd in onderzoek doen naar samenwerking en vertrouwen. Dit werd mijn vertrekpunt en maakte een opzet voor een kwalitatief onderzoek in de verslavingszorg. Ik had het erover met mijn partner en hij vertelde dat er bij zijn werkgever, Het Rijksvastgoedbedrijf, behoefte was aan een soortgelijk onderzoek omdat Het Rijksvastgoedbedrijf nogal eens negatief in het nieuws komt met bepaalde contracten en er heel erg op de samenwerking wordt gestuurd door de lange looptijd van de contracten. Er ontstond een dubbel gevoel, enerzijds lag mijn interesse sterk bij de oorspronkelijke onderzoek context, maar anderzijds wilde ik ook dat het een haalbaar onderzoek zou worden. Het is immers best een uitdaging om naast je werk en de reguliere vakken van de master, aan de slag te gaan met een scriptie.

Zelfde onderzoek, andere context

Ook overlegde ik met mijn begeleider, die naast het switchen van context ook nog te kennen gaf dat een kwantitatief onderzoek wellicht beter passend zou zijn. Mijn partner overlegde met zijn leidinggevende en rond maart 2019 had ik een eerste gesprek met mijn begeleiders vanuit Het Rijksvastgoedbedrijf Melcher de Bosch Kemper en Loek Houttepen, die hebben meegedacht over de contractvorm waarbinnen het onderzoek zou moeten plaatsvinden en

de manier waarop de survey voldoende response zou opleveren. In dit gesprek werd ook duidelijk dat de invloed van media-tendentie op vertrouwen en samenwerking centraal moest komen te staan in het onderzoek. Het is immers zo dat de verschillende DBFMO contracten nogal eens negatief in het nieuws waren gekomen. En of er een relatie zou kunnen zijn vormde de basis voor verder onderzoek. Het onderwerp sprak mij erg aan, dus ik ging na het switchen van onderwerp vol vertrouwen het onderzoek in. Ik vond de scriptiekringen best handig als stok achter de deur, maar ik vond ze niet altijd efficiënt. Zeker in de beginfase waarin je allemaal zoekende bent had ik soms meer bevestiging nodig op specifieke onderdelen van de begeleider. De combinatie van scriptie en het goed afronden van de master (zonder herkansingen) zorgde voor de nodige uitdaging met betrekking tot time management.

Het proces

De eerste maanden van het masterjaar stak ik vrijwel alleen in de weken dat er geen reguliere vakken waren tijd in de thesis, vanaf maart heb ik er wekelijks tijd in gestoken, waarbij het zwaartepunt heeft gelegen op de maanden maart, april, mei, september, oktober en november. Het was erg prettig dat 20 juni de deadline was voor het laatste vak van de master. Toen heb ik bewust even rust genomen om vervolgens weer met volle focus verder te kunnen. De laatste fase is zeer voorspoedig verlopen. Het opzetten van het gedeelte met de literatuur ging vrij soepel, er stond al gauw een stuk op papier waar ik tevreden over was. De hypothesen opstellen vond ik een uitdaging omdat er soms frictie is tussen de verwachting die je hebt en dat het gestoeld moet zijn op literatuur. De survey opstellen vond ik interessant om te doen en ik was erg blij toen ik een go kreeg om de survey uit te sturen. Dat vond ik eigenlijk de grootste stap. Het werken met SPSS is mij goed bevallen en ik vond het eigenlijk minder complex dan ik aanvankelijk dacht. Het was immers 10 jaar geleden voor het laatst dat ik iets met SPSS gedaan had. Ik ben erg blij dat ik voor een kwantitatief onderzoek heb gekozen, omdat ik na alle vakken hiervoor waarbij kwalitatief onderzoek moest worden uitgevoerd toe was aan een andere uitdagende onderzoeksmethodiek. En ik vind het interessant om met een relatief grote dataset relaties aan te kunnen tonen. De respons is gezien de relatief kleine onderzoekspopulatie uiteindelijk erg goed, wel is het tijdsbestek waarin de survey heeft uitgestaan best lang geweest, daardoor was het niet bepaald een

lineair proces. Uiteindelijk is door meerdere reminders en leuren van mijn begeleider het gelukt om tot goede respons te komen.

De uitkomsten

Ik ben erg content met de uitkomsten van het onderzoek: de scores op zowel media-tendentie als samenwerking en vertrouwen, laten zien dat het fenomeen leeft onder de respondenten. Dit levert Het Rijksvastgoedbedrijf de nodige aanknopingspunten op voor verder onderzoek, en geeft daarnaast inzicht in op welke punten er meer bewustwording moet worden gecreëerd in het actorennetwerk.

Voor een volgende keer

Ik kijk in principe met voldoening terug op hoe het proces is verlopen maar er zijn wel punten die ik meeneem voor een eventueel vervolgonderzoek. Allereerst zou ik voortaan voor het opdoen van inspiratie beginnen met een kijkje nemen in de scriptiedatabank, om te komen tot een goed onderwerp. Het is helemaal niet zo gek om een bestaand onderzoek uit te voeren in een andere context, in de discussie en reflectie van de bestaande scripties vind je vervolgens ook de aandachtspunten terug, waardoor je het uit te voeren onderzoek nog beter zou kunnen aanvliegen.

Ten tweede wil ik stilstaan bij de methodiek. Door het onderzoek is duidelijk geworden dat er correlaties zijn tussen media-tendentie en samenwerking en media-tendentie en vertrouwen. Het is echter in beperkte mate duidelijk geworden wat de persoonlijke motivatie is van de respondenten. Er is per onderdeel binnen de survey wel een opmerkingenveld toegevoegd, zodat respondenten een toelichting konden geven. Dit had nog een stapje verder kunnen gaan, middels het interviewen van de actoren in het actorennetwerk. In een eventueel vervolgonderzoek zou hier rekening mee gehouden kunnen worden. Ook is het jammer dat er aanvankelijk 66 mensen een poging hebben ondernomen om de vragenlijst in te vullen, maar dat er 56 mensen hem daadwerkelijk ingevuld hebben. De niet volledig ingevulde surveys zijn buiten beschouwing gelaten, maar in een volgend onderzoek zou ik in de survey ervoor zorgen dat iedere vraag moet worden ingevuld. Het werken met SPSS heeft mij veel kennis laten opdoen over de correlaties van mijn variabelen. Bij een volgend

kwantitatief onderzoek zou ik het interessant vinden om een eerder uitgevoerd kwantitatief onderzoek uit te voeren binnen een nog grotere onderzoekspopulatie, zodat er nog duidelijker een verband kan worden aangetoond.

Literatuur

- Aarts, N. & Woerkum, C. van (2006). *Frame construction in interaction*. In N. Gould (Ed.), *Multiorganisational partnerships, alliances and networks* (pp. 229-237). Pontypridd:University of Glamorgan.
- Ansell, C., & Gash, A. (2007). *Collaborative Governance in Theory and Practice*. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. de, Peters, V., & Velden, T. Van der. (2013). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek, handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (3e ed.). Groningen/Houten: Noordhoff
- Bennett, D. (2009). Middle ground: When it comes to furthering quality efforts, more stake-holders are finding ways to work together. *Managed Healthcare Executive*, 19(3), 11-14.
- Cobouw. (2018, 27 februari). *Voor- en nadelen van DBFM(O)*. Geraadpleegd op 23 oktober '192019, van https://www.cobouw.nl/bouwbreed/blog/2018/02/voor-en-nadelen-van-dbfmo-101258495?_ga=2.201186476.301441035.1572422152684076836.1553188575
- D'Amour, D., Goulet, L., Labadie, J., San Martín-Rodriguez, L., & Pineault, R. (2008). *A model and typology of collaboration between professionals in healthcare organizations*. *BMC Health Services Research*, 8(188), 1-14.

- Desmidt, S., & Heene, A. (2013). *Strategisch management een handboek voor de publieke sector*. Tiel, België: Lannoo.
- De Vocht, A. (2015) *Basishandboek SPSS 23 (1^e editie)*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Galtung, J., & Ruge, M. (1965). The structure of foreign news. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64-91.
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with Television: The Violence Profile. *Journal of Communication*, 26(2), 172–199.
<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x>
- Ginneken, J. (2002). *De schepping van de wereld in het nieuws : De 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* ([2e, geactualiseerde dr.] ed.). Alphen aan de Rijn: Kluwer
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organisation of experience*. Harmondsworth: Penguin
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2001). What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
- Herzele, A. van & Aarts, N. (2012). *My forest, my kingdom - Small forest owners coping with government rules and tools*. *Policy Sciences*, 46, 63-81.
- Holleman, B., Kamoen, N., Krouwel, A., Pol, J. van de, & Vreese, C. de. (2016). Positive vs. Negative: The Impact of Question Polarity in Voting Advice Applications. *PLOS ONE*, 11(10), e0164184.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0164184>
- Klijn, E. H., Edelenbos, J., & Steijn, B. (2010). Trust in Governance Networks: Its Impacts on Outcomes. *Administration & Society*, (42), 193–221.
- Klijn, E.H., & Koppenjan, J. (2016). *Governance Networks in the public sector*. London: Routledge.

- Koppenjan, J., & Klijn, E.H. (2004). *Managing uncertainties in networks*. London: Routledge.
- Korthagen, I., & Klijn, E. (2014). The mediatization of network governance: The impact of commercialized news and mediatized politics on trust and perceived network performance. *Public Administration*, 92(4), 1054-1054. doi:10.1111/padm.12092
- Latour, B. (1987). *Science in Action, How to follow scientists and engineers through society*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory (6th ed.)*. London: SAGE.
- Pearce, W.B. & Littlejohn, S.W. (1997). *Patterns of Expressing Difference*. Moral conflict when social worlds collide (pp. 107-125). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Provan, K.G. & Kenis, P. (2007). Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research & Theory*, 18 (2), pp. 229-252.
- Rijksvastgoedbedrijf. (2012). *Rijkshuisvesting projectmanagementaanbesteding*. Geraadpleegd van <https://www.rijksvastgoedbedrijf.nl/documenten/brochure/2014/07/16/bfmo-voorwoord-inhoudsopgave>
- Rijksvastgoedbedrijf. (2017). *Samenwerken op basis van vertrouwen*. Geraadpleegd van <https://www.rijksvastgoedbedrijf.nl/documenten/publicatie/2017/02/01/marktvisie-rijksvastgoedbedrijf>

- Rijksvastgoedbedrijf. (2018). 'Leg nou eens minder vast'. Geraadpleegd op 30 mei 2019, van <https://magazines.rijksvastgoedbedrijf.nl/kei/2018/06/in-het-voetspoor-rvb-en-facilicom>
- Ripberger, J. T., Gupta, K., Silva, C. L., & Jenkins-Smith, H. C. (2014). Cultural Theory and the Measurement of Deep Core Beliefs Within the Advocacy Coalition Framework. *Policy Studies Journal*, 42(4), 509–527
<https://doi.org/10.1111/psj.12074>
- Snow, D., Rochford, B., Worden, S. & Benford, D. (1986). Frame alignment processes, microbilitization, and movement participation. *American Sociological Review*, 51(8), 464-481.
- Van Beek, K., Rouw, R., & Schillemans, T. (2016). Medialogica: Oorzaken, gevolgen en remedies. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*. Geraadpleegd van https://www-tijdschriftvoorcommunicatiewetenschap-nl.eur.idm.oclc.org/scripts/shared/artikel_pdf.php?id=CW-34-2-133
- Van Meerkerk, I., & Edelenbos, J. (2014). The effects of boundary spanners on trust and performance of urban governance networks: Findings from survey research on urban development projects in the netherlands. *Policy Sciences*, 47(1), 3-24. doi:10.1007/s11077-013-9181-2
- Volkskrant. (2019, 15 augustus). In Haags horrordepartement barsten nu ook de ramen. Geraadpleegd op 13 november 2019, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/in-haags-horrordepartement-barsten-nu-ook-de-ramen~b7dfc910/>
- Vreese, C.H. de (2005). *News framing: Theory and typology*. *Information Design Journal+Document Design*, 13(1), 51-62.
- Wayenberg, E. (2017). Framing en beleid. *Beleidsonderzoek Online*, 0(9). <https://doi.org/10.5553/bo/221335502017000008001>

Wilson Van Voorhuis, C., & Morgan, B. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 3(2), 43-50. doi:10.20982/tqmp.03.2.p043

Bijlagen

Wetenschappelijk Onderzoek Erasmus Universiteit

Start of Block: Default Question Block

Beste deelnemer,

Deze survey wordt gebruikt voor een wetenschappelijk kwantitatief onderzoek om meer inzicht te krijgen in de effecten van media-aandacht. Media-aandacht in deze context betekent "als je iets leest in (sociale) media". In de survey zijn vragen geformuleerd waarmee de invloed van media-aandacht op vertrouwen en samenwerking wordt gemeten.

Opbouw vragen

Over het gebouw of contract zal wellicht eens iets gepubliceerd worden. De vragen 1 t/m 5 gaan in op het begrip media-aandacht. In het contract vindt een samenwerking plaats tussen verschillende actoren. De vragen 6 t/m 15 gaan in op het begrip samenwerking. Binnen het contract is er al dan niet sprake van vertrouwen tussen actoren. De vragen 16 t/m 21 gaan in op het begrip vertrouwen.

We willen u vragen de survey volledig in te vullen voor het DBFMO-contract waarbij u zelf betrokken bent.

De survey duurt ongeveer 10 minuten.

Hartelijk dank voor uw medewerking,
mede namens Het Rijksvastgoedbedrijf,
Grace Roelofs

1 Media-aandacht | De media-berichten hebben een positieve toon.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

2 Media-aandacht | De media-berichten hebben een optimistische strekking.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

3 Media-aandacht | De media-berichten bevatten positieve kritiek.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

4 Media-aandacht | De media-berichten hebben een informatieve aard.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

5 Media-aandacht | De media-berichten bevatten correcte informatie.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

* Het onderdeel media-aandacht is afgerond, indien u nog opmerkingen heeft kunt u deze hieronder noteren.

Page Break

6 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk is er gemeenschappelijkheid met betrekking tot doelen.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

7 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk hebben wij niet te maken met conflicterende doelen.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

8 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk zijn wij op de hoogte van elkaars doelen.

- Volledig oneens (1)
- Oneens (2)
- Neutraal (3)
- Eens (4)
- Volledig eens (5)

9 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk is er een duidelijke visie over de wijze waarop doelen behaald moeten worden.

- Volledig oneens (1)
- Oneens (2)
- Neutraal (3)
- Eens (4)
- Volledig eens (5)

10 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk zijn er toekomstvisiedocumenten beschikbaar.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

11 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk staan wij open voor elkaars mening.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

12 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk delen wij regelmatig niet-werkgeleleerde informatie.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

13 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk is duidelijk wat we van elkaar verwachten.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

14 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk is frequent contact.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

15 Samenwerking | Binnen het actorennetwerk zijn duidelijke protocollen.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

* Het onderdeel samenwerking is afgerond, indien u nog opmerkingen heeft kunt u deze hieronder noteren.

Page Break

16 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk worden afspraken nagekomen.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

17 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan deadlines.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

18 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan de planning.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

19 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk wordt er gereflecteerd op de planning.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

20 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk wordt kennis en informatie gedeeld.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

21 Vertrouwen | Binnen het actorennetwerk wordt er naar elkaar geluisterd.

- Volledig oneens (1)
 - Oneens (2)
 - Neutraal (3)
 - Eens (4)
 - Volledig eens (5)
-

* Het onderdeel vertrouwen is afgerond, indien u nog opmerkingen heeft kunt u deze hieronder noteren.

Opmerkingenveld survey media-aandacht

Alvorens tot publicatie over te gaan zou eerst contact gezocht moeten worden met de gebruiker om eerst intern aan te kondigen dat er : iets op til is"
De media heeft vaak de insteek om de Staat/Overheid te bekritisieren en zal een dergelijke mogelijkheid niet laten liggen.
DBFMO projecten zijn (zeer) groot qua financiële omvang en prestige. De aandacht vanuit de media is daarom vanzelfsprekend. Helaas is de aandacht met name gericht op negatieve berichtgeving (emotie, klachten en tegenslagen (risico's) en niet op de meerwaarde (waaronder de samenwerkingen) van dit soort projecten.
Over het algemeen negatief en uitvergrooten problemen en nooit correct
bij vraag 5 neutraal, maar ik vind de berichtgeving zo nu en dan uit verhouding tot de ernst van de situatie. vaak is het meer sensatie scheppend.
Media bevatten feitelijke waarheden in een onjuiste context of onwaarheden in een juiste context. In negatieve media/aandacht over een bepaald onderwerp wordt nagenoeg altijd een of meerdere negatieve onderwerpen herhaald.
Het zijn vaak suggestieve, onvolledige en onjuiste berichten

Opmerkingenveld survey samenwerking

theorie en praktijk is niet altijd hetzelfde
Het is voor mij onduidelijk naar welk DBFMO project nu de vragen refereren. Ik heb er 3 dus vul maar het gemiddelde in
DBFMO is een zakelijke overeenkomst, waarin ieders belang wordt gerespecteerd. Vertrouwen is hierin het morele kompas.

Vraag 6 vind ik lastig te beantwoorden binnen ons PPS contract hebben wij wel eenzelfde doel, echter als partijen liggen deze doelen nog wel eens uit elkaar (bv markt streeft eerder naar winstmaximalisatie, Staat naar optimale dienstverlening).

actorennetwerk is bij de Rijnstraat groter dan alleen ON-OG. De Staat met prominenten gebruikers maakt het lastiger om doelen te behalen. De gebruikers hebben soms ook andere doelen/prioriteiten dan RVB organisatie

T.a.v. frequent contact is belangrijk op welke wijze dit gebeurt. Dit bepaald namelijk de mate van de samenwerking.

Opmerkingenveld survey vertrouwen

Opmerkingenveld vertrouwen

Over het algemeen sta ik hier positief in maar het kan altijd beter

Wat het consortium niet deelt weet ik ook niet, dus kan ik niet beoordelen of men transparant is. Er is continue discussie over het interpreteren van het contract.

Wij zijn vol-waardig en niet gelijk maar wel gelijk-waardig

mbt vragen 18 en 19: soms worden plannings niet gehaald, echter hierover is regelmatig contact en we verrassen elkaar zelden dat plannings niet gehaald kunnen worden. Als aanpassingen in plannings nodig zijn voor een van de partijen worden deze in goed overleg besproken en eventueel gedaan

Bij calamiteiten of urgente zaken zijn plannings vaak niet haalbaar of goed in te schatten. De wens om detailinformatie strookt vaak niet in relatie tot de plan van aanpak, waar de probleemdefinitie soms nog niet helder is.

Doordat er een ander belang is wordt niet alle informatie gedeeld. Met name tussen Poortcentraal en Staat. Samenwerking RVB en FMH is goed en zij hebben vertrouwen in elkaar.

Statistics

	N		Mean	Std. Deviation
	Valid	Missing		
Media-aandacht De media-berichten hebben een positieve toon.	64	2	2,33	1,128
Media-aandacht De media-berichten hebben een optimistische strekking.	64	2	2,20	1,042
Media-aandacht De media-berichten bevatten positieve kritiek.	64	2	2,33	,778
Media-aandacht De media-berichten hebben een informatieve aard.	64	2	2,69	,957
Media-aandacht De media-berichten bevatten correcte informatie.	63	3	2,44	,947
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is er gemeenschappelijkheid met betrekking tot doelen.	59	7	2,98	1,091
Samenwerking Binnen het actorennetwerk hebben wij niet te maken met conflicterende doelen.	59	7	2,27	,868
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn wij op de hoogte van elkaars doelen.	59	7	3,29	1,001
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is er een duidelijke visie over de wijze waarop doelen behaald moeten worden.	58	8	2,91	,884
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn er toekomstvisiedocumenten beschikbaar.	59	7	3,00	,891
Samenwerking Binnen het actorennetwerk staan wij open voor elkaars mening.	56	10	3,66	,996
Samenwerking Binnen het actorennetwerk delen wij	56	10	3,34	1,032

regelmatig niet-werkgeleleerde informatie.				
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is duidelijk wat we van elkaar verwachten.	58	8	3,09	1,048
Samenwerking Binnen het actorennetwerk is frequent contact.	59	7	3,97	,830
Samenwerking Binnen het actorennetwerk zijn duidelijke protocollen.	59	7	2,95	1,041
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk worden afspraken nagekomen.	59	7	2,97	1,017
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan deadlines.	59	7	2,64	,943
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk houden wij ons aan de planning.	59	7	2,61	,810
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt er gereflecteerd op de planning.	59	7	2,85	1,047
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt kennis en informatie gedeeld.	59	7	3,51	,858
Vertrouwen Binnen het actorennetwerk wordt er naar elkaar geluisterd.	59	7	3,59	,853